

Zhodnocení ekonomické situace transformačního Polska a současné Ukrajiny se zaměřením na fiskální politiku

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

doc. Ing. Lubor Lacina, Ph.D.

David Hýbl

Brno 2015

Rád bych zde poděkoval vedoucímu této práce doc. Ing. Luboru Lacinovi, Ph.D., za přínosné rady, připomínky, výtky a trpělivost, které mi výrazně pomohly při jejím zpracování. Také bych rád poděkoval své rodině a přátelům za morální podporu.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci: **Zhodnocení ekonomické situace transformačního Polska a současné Ukrajiny se zaměřením na fiskální politiku** vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou *Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací*.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 Autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity o tom, že předmetná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 20. května 2016

Abstract

Hýbl, D. The evaluation of economic situation of transformation of Poland and current Ukraine focused on fiscal policy. Bachelor thesis. Brno: Mendel University, 2016.

The goal of this bachelor thesis is to evaluate economic situation of the transformation of Poland and current Ukraine affected by the current political crisis and find similar aspects, which both economies exhibit. Using selected macroeconomic indicators related to fiscal policy is presented the situation in Poland in the years 1987-1995 and the Ukraine in the years 2006-2015. In the conclusions of each chapter are highlighted similar trends in both countries. The thesis also discusses the development of the state budget in both countries. In the conclusion of thesis, we summarized our results regarding the similarity of the two economies and formulated recommendations for fiscal policy makers.

Keywords

Economic transformation, politic crisis, economic crisis, Poland, Ukraine, fiscal policy, Washington consensus

Abstrakt

Hýbl, D. Zhodnocení ekonomické situace transformačního Polska a současné Ukrajiny se zaměřením na fiskální politiku. Bakalářská práce. Brno: Mendelova univerzita, 2016.

Cílem této bakalářské práce je zhodnocení ekonomické situace transformačního Polska a současné Ukrajiny postižené politickou krizí a vyhledání podobných prvků, které obě ekonomiky vykazují. Pomocí vybraných makroekonomických indikátorů souvisejících s fiskální politikou je představena situace v Polsku v letech 1987-1995 a na Ukrajině v letech 2006-2015. V závěrech jednotlivých kapitol jsou zdůrazněny podobné trendy ve vývoji obou zemích. Práce se dále zabývá vývojem státního rozpočtu v obou zemích. V závěru práce jsme shrnuli naše závěry ohledně podobnosti obou ekonomik a formulovali doporučení pro tvůrce fiskální politiky.

Klíčová slova

Transformace ekonomiky, politická krize, ekonomická krize, Polsko, Ukrajina, fiskální politika, Washingtonský konsenzus

Obsah

1	Úvod	11
1.1	Úvod.....	11
2	Cíl práce a metodika	12
2.1	Cíl práce a metodika.....	12
3	Srovnání vybraných ukazatelů Polska a Ukrajiny	13
3.1	Bilance státního rozpočtu	13
3.2	Státní dluh	16
3.3	Vývoj HDP.....	19
3.4	Vývoj míry nezaměstnanosti	21
3.5	Inflace a monetární politika	24
3.6	Dílčí shrnutí	26
4	Fiskální reformy Polska a Ukrajiny	28
4.1	Washingtonský konsenzus	28
4.2	Fiskální reformy transformačního Polska	29
4.3	Fiskální reformy současné Ukrajiny	33
4.4	Dílčí shrnutí	37
5	Diskuze, doporučení a závěr	39
5.1	Diskuze	39
5.2	Doporučení	40
5.3	Závěr.....	42
6	Literatura	44
7	Seznam obrázků	50
8	Seznam tabulek	51

1 Úvod

1.1 Úvod

Události na Ukrajině během nedávné politické krize vyvolaly diskuze a nutnost jednání u občanů této země i zahraničních pozorovatelů. Politikové se zabývali stabilizací politické scény po pádu prezidenta Janukovyče a směřováním mezinárodních vztahů. Armáda a separatisté proti sobě svedli krvavé boje na východních oblastech Ukrajiny. Prioritou ekonomů byla záchrana své země od ekonomického zhroucení v důsledku předchozích událostí.

Předmětem zkoumání této práce je aspekt ekonomický, neboť ekonomika je součástí státu a je úzce spjata s jeho budoucím vývojem. Ukrajina v současnosti patří mezi státy s nejnižší ekonomickou úrovní v Evropě. V minulosti čelila dlouhým obdobím ekonomického poklesu, přičemž politická krize a občanská válka přispěly k dalšímu narušení ekonomické rovnováhy. V této práci zmapujeme ekonomický vývoj Ukrajiny v posledních letech, připomeneme důležité události, jež zapříčinily současný stav ukrajinského hospodářství, a zhodnotíme aktuální situaci země.

Proběhlé události indikují, že stávající ekonomickou situaci je nezbytné řešit. Jednou z oblastí, v níž spatřujeme nutnost reform, je oblast hospodářské politiky¹, potažmo politiky fiskální, o níž odborník na ekonomiku východní Evropy Anders Aslund tvrdí, že je *zosobnění všeho špatného na ukrajinské ekonomice*.

Abychom mohli doporučit vhodné reformy, rozhodli jsme se hledat inspiraci v případě Polska během transformace z centrálně plánované ekonomiky na tržní. Tehdejší Polsko čelilo podobným situacím jako současná Ukrajina, jež ovlivňovaly vývoj makroekonomických ukazatelů, což ovšem bude nejprve nutné dokázat. Zaměříme se tedy na polské transformační období, v němž vyhledáme srovnatelné situace, jímž čelí současná Ukrajina.

V případě, že se naše domněnka dostatečné podobnosti obou zemí potvrdí, bude možné nejen aplikovat tehdejší reformy v současnosti, ale převážně posoudit krátkodobé i dlouhodobé důsledky jejich zavedení. Díky nabytým poznatkům tudíž budeme moci formulovat doporučení pro tvůrce fiskální politiky, jež by přispělo k ekonomické stabilizaci Ukrajiny.

Jaké kroky podniklo Polsko, že se zdejší transformace považuje za tolik úspěšnou? Jaká je skutečnost ohledně ekonomické situace Ukrajiny a je reálná její náprava? A lze vůbec najít shodné prvky v situacích Ukrajiny a Polska?

¹ Tato oblast byla zvolena, jelikož jsem studentem oboru hospodářská politika a správa a zde je možnost studovat reálné účinky hospodářské politiky na ekonomiku.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce a metodika

Cílem práce je zhodnocení ekonomické situace transformačního Polska a současné Ukrajiny postižené politickou krizí a vyhledání podobných prvků, které obě ekonomiky vykazují. Dílčím cílem práce je formulace doporučení tvůrcům fiskální politiky Ukrajiny na základě předchozího srovnání.

V první části práce představíme formou časových řad vývoj vybraných ekonomických ukazatelů transformačního Polska² a současné Ukrajiny.³ Výběr ukazatelů je zdůvodněn na začátku jednotlivých kapitol. Námi používaná empirická data pochází primárně z databází Mezinárodního měnového fondu, sekundárně pak z databází Světové banky a z odborné literatury.⁴

Subkapitoly v této části práce jsou členěny podle jednotlivých ukazatelů zobrazujících vývoj Polska i Ukrajiny. Komentáře grafů jsou pojaty jako rešerše literatury, v níž mapujeme události, jež provázely vývoj makroekonomických ukazatelů. V závěrech jednotlivých subkapitol jsou zdůrazněny podobné prvky, které jsme našli ve vývoji těchto ukazatelů. Co spojuje situaci transformačního Polska a současné Ukrajiny?

V další kapitole mapujeme vývoj státního rozpočtu⁵ obou zemí. Vývoj státního rozpočtu je představen formou statistik, tabulek a následně okomentován.

Při zpracování kapitoly o vývoji státního rozpočtu Polska se zaměříme na reformní strategie, které by bylo dnes možné použít na současné Ukrajině. Rovněž zdůrazňujeme doporučení provedené na základě Washingtonského konsenzu. Součástí této kapitoly je rovněž zmapování vývoje státního rozpočtu Ukrajiny, v němž se zaměříme především na reformy ve státním rozpočtu od začátku politické krize v roce 2014.

Kapitola diskuze, doporučení a závěr se věnují souhrnu nejdůležitějších poznatků. Shrňme zde naše zjištění ohledně shodných prvků Polska a Ukrajiny, podniknuté reformní kroky obou zemí a na základě předchozí rešerše formulujeme doporučení tvůrcům fiskální politiky.

² V letech 1987-1995, výběr období je zdůvodněn následující kapitole.

³ V letech 2006-2015, výběr období je opět zdůvodněn v následující kapitole.

⁴ Tyto zdroje jsou používány, pokud nejsou data v databázi Mezinárodního měnového fondu k dispozici.

⁵ Jakožto hlavního nástroje fiskální politiky.

3 Srovnání vybraných ukazatelů Polska a Ukrajiny

S pomocí vybraných ekonomických ukazatelů je zhodnocena situace v transformačním Polsku a na současné Ukrajině. V případě Polska jsou používány statistiky zachycující vývoj v letech 1987 – 1995. Sledované období zahrnuje vývoj ekonomiky před transformační recesí (1987-1988), počátky ekonomické transformace a následnou recesi (1989-1993) i následnou ekonomickou stabilizaci (1994-1995).

Sledované období ukrajinského vývoje se nachází v letech 2006-2015. Statistika zachycují stav ekonomiky před hospodářskou krizí (2006-2007), hospodářskou krizí (2008-2009), stagnací mezi krizemi (2010-2013) a politickou krizí⁶ (2014-2015).

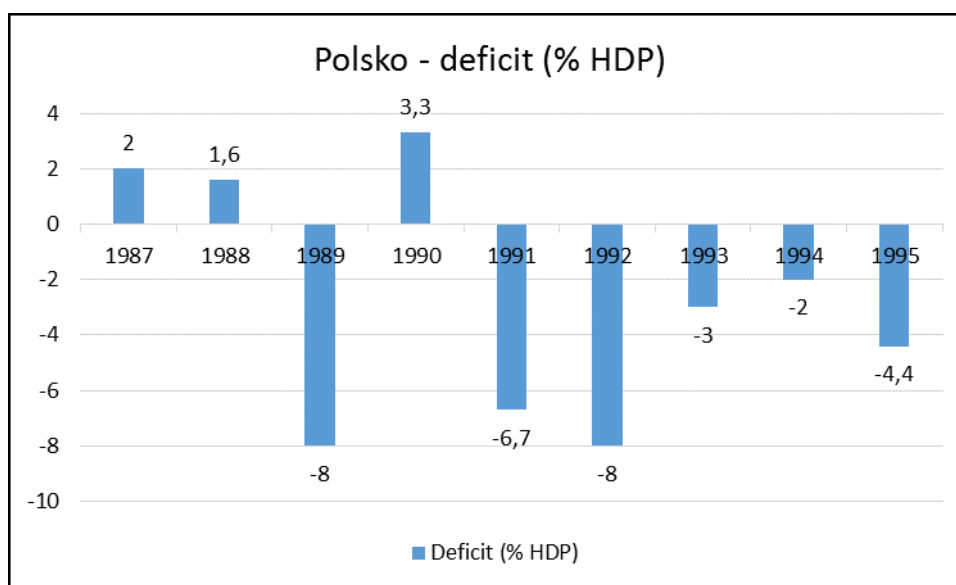
Obě námi zvolená sledovaná období začínají poměrně stabilními dvěma roky ekonomického vývoje. V případě Polska následuje několik let recese, poté dochází ke stabilizaci ekonomiky. V případě Ukrajiny následují dvě krize, oddělené stagnací a nikoliv výrazným ekonomickým růstem. Do fáze stabilizace a progresivního vývoje ekonomiky⁷ Ukrajina zatím nedošla. Domníváme se, že právě v těchto obdobích bude možné identifikovat nejvíce shodných rysů v obou zemích.

3.1 Bilance státního rozpočtu

Státní rozpočet, přesněji jeho příjmová a výdajová stránka je základním nástrojem fiskální politiky, pokud tedy chceme formulovat doporučení pro tvůrce fiskální politiky, musíme pochopit jeho vývoj v obou zemích. Pro zjednodušení grafů budeme pracovat s jeho bilancí. Podrobnější rozbor příjmové a výdajové stránky je proveden v jedné z následujících kapitol.

⁶ Na konci roku 2013 odmítl bývalý ukrajinský prezident Viktor Janukovyč podepsat asociační dohodu s Evropskou unií. V reakci na tuto událost započaly v Kyjevě demonstrace, které vyvrcholily střelbou do protestujících a útekem prezidenta Janukovyče země v roce 2014. Následně byla zvolena nová prozápadní vláda v čele s Arsenijem Jaceňukem, prezidentem se stal Petro Porošenko. Tyto změny ve vládě zapříčinily občanskou válku v oblastech Doněcka a Luhanska. Současně byl anektován Ruskem poloostrov Krym. Aktuálně není pozice vlády zcela stabilní, což lze doložit rezignací premiéra Jaceňuka 10. dubna 2016 (Euractiv, 2014). Tyto události měly vliv na ekonomický vývoj země, jelikož např. kvůli odtržení Doněcka a Luhanska poklesla tamní průmyslová výroba.

⁷ Myšleno stav podobný polskému, kdy ekonomika stabilně rostla.

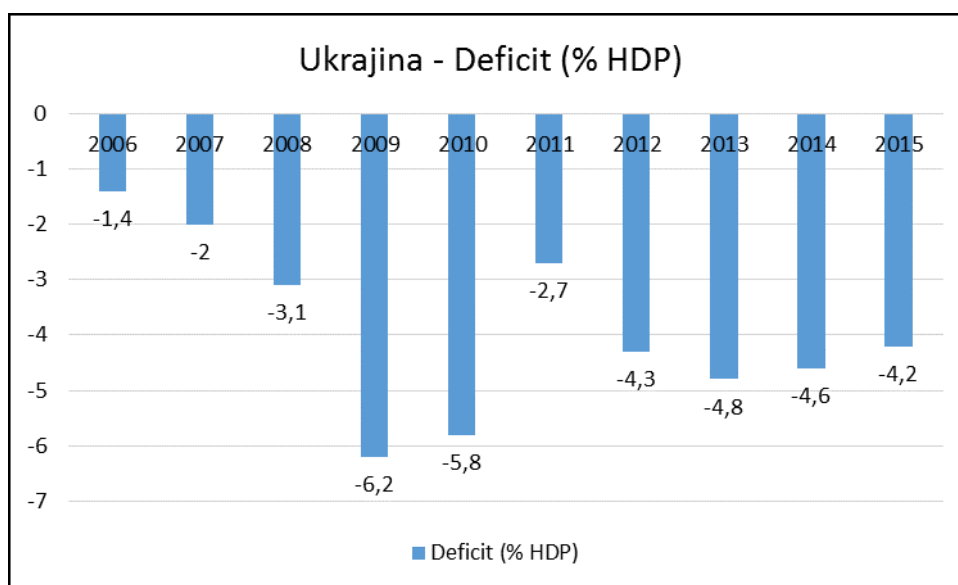

Obr. 1 Obrázek 1 Polsko – bilance státního rozpočtu (v % HDP)

Zdroj: Anczak, 1995, Jonáš 1997; Mezinárodní měnový fond, 2016

Jak je patrné z obrázku, Polsko se před transformací snažilo udržovat státní rozpočet v přebytku. Deficit zapříčiněný podstatným výpadkem příjmů z roku 1989 se vláda rozhodla pokrýt emisí nově natištěných peněz centrální bankou, což však vyústilo v hyperinflaci, jež začala v srpnu 1989 (Crombrugghe, 1994).

Polská vláda prosazovala značně restriktivní fiskální politiku, čímž dosáhla rozpočtového přebytku v roce 1990. V následujících letech, došlo k růstu míry nezaměstnanosti spojeného s nutností vyplácení sociálních dávek, čímž byl zapříčiněn růst výdajů a vznik deficitů. V roce 1993 se začaly projevovat účinky daňových reforem, díky čemuž vzrostly příjmy státního rozpočtu. Téhož roku se vláda rozhodla upustit od dalších škrtů ve státních výdajích, což se následně projevilo mj. ve snižování míry nezaměstnanosti (Bratkowski, 1995).

Obr. 2 Obrázek 2 Ukrajina - bilance státního rozpočtu (% HDP)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Ukrajina vykazovala deficit státního rozpočtu po celé sledované období, což se následně projevovalo na zvyšujícím se státním dluhu. Nejvyššího schodku⁸ dosáhl státní rozpočet po hospodářské krizi v letech 2009-2010, poté se však schodek snížil. Státní rozpočet od roku 2014⁹ byl rovněž provázen vysokým deficitem. Ve stejném období však začala být prováděna restriktivní fiskální politika, která se projevovala snižováním výdajů a deficitů státního rozpočtu v dalších letech. Podle zákona o státním rozpočtu na rok 2016 má deficit činit 3,7 % (Bilan, 2016). Ukrajinská vláda se tedy snaží o jeho postupné snižování.

Polsko i Ukrajina se zpočátku značně lišily svým přístupem k fiskální politice. Polská vláda po transformaci zavedla přísně restriktivní fiskální politiku, aby pomohla ke stabilizaci svých veřejných rozpočtů. Přesto byly státní rozpočty v letech 1991-1995 sestavovány s deficitem. Příčinou deficitů byl pokles státních příjmů a nárůst výdajů, což je dále probíráno v kapitole o fiskálních reformách Polska.

Ukrajina vykazovala deficit po celé sledované období bez ohledu na přítomnost krize. Deficit lze zdůvodnit převážně vysoce nastavenými státními výdaji¹⁰, jež indikují expanzivní fiskální politiku.

Politická krize na Ukrajině učinila zemi závislou na zahraniční pomoci¹¹, která byla podmíněna reformami, které se většinou projevují přísnou fiskální restrikcí.¹² V období 2006-2013 tedy vláda prosazovala expanzivní fiskální politiku, avšak

⁸ Což lze však částečně zdůvodnit poklesem HDP.

⁹ Tedy začátkem politické krize

¹⁰ Státními výdaji Ukrajiny se podrobněji zabýváme v kapitole o fiskálních reformách Ukrajiny.

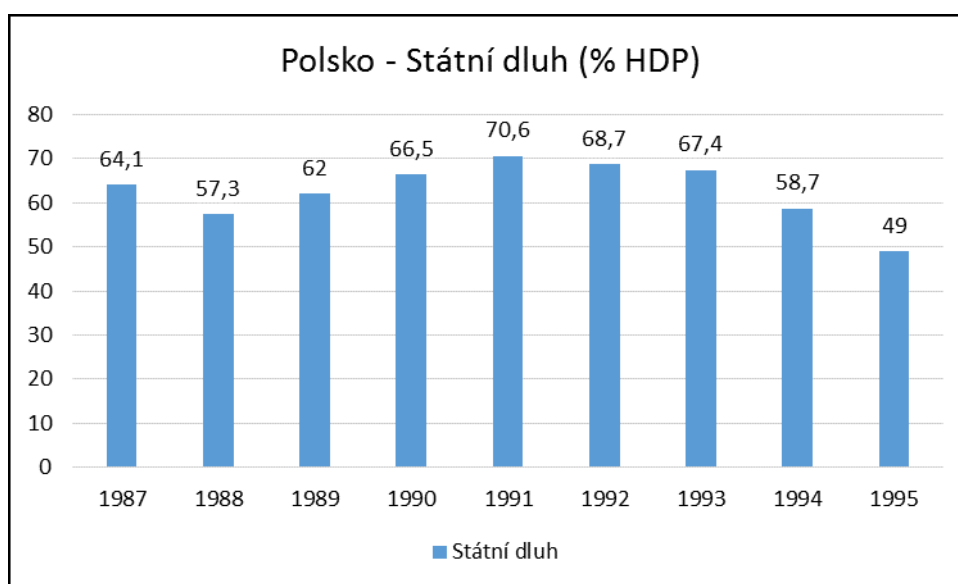
¹¹ Finanční pomoci např. od Mezinárodního měnového fondu.

¹² Tedy omezováním většiny stávajících výdajů.

v letech 2014-2015 začala být prováděna restriktivní fiskální politika. Po začátku politické krize tedy Ukrajina postupovala stejnou strategií jako Polsko během ekonomické transformace.

3.2 Státní dluh

Státní dluh je dalším důležitým ukazatelem indikujícím přístup vlády k fiskální ekonomice. Výrazný nárůst státního dluhu může být zapříčiněn hromaděním strukturálního deficitu.¹³ Jedním z cílů fiskálních reforem, by měla být schopnost generovat ekonomický růst, čímž by docházelo ke snižování státního dluhu jakožto podílu na HDP.

Obr. 3 Obrázek 3 Polsko - státní dluh (% HDP)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Státní dluh Polska byl jedním z hlavních důvodů¹⁴, proč se Polsko roku 1990 stalo první zemí bývalého východního bloku, v němž transformace začala. Podle Mezinárodního měnového fondu činil v roce 1990 státní dluh 66,5 % HDP, přičemž starší literatura někdy uvádí až hodnotu 100 % HDP (Crombrugghe, 1994, Světová banka, 2005). Podstatná část dluhu byla tvořena závazky vůči zahraničí, avšak v souvislosti s transformací a hromaděním deficitů výrazně narůstal i dluh domácí.¹⁵ V roce 1993 činil podíl tuzemského státního dluhu 27 % na celkovém dluhu, avšak v roce následujícím se tento podíl zvýšil na 37 %. Zahraniční dluh naopak klesal, což se dělo díky novým dohodám se zahraničními věřiteli představovanými

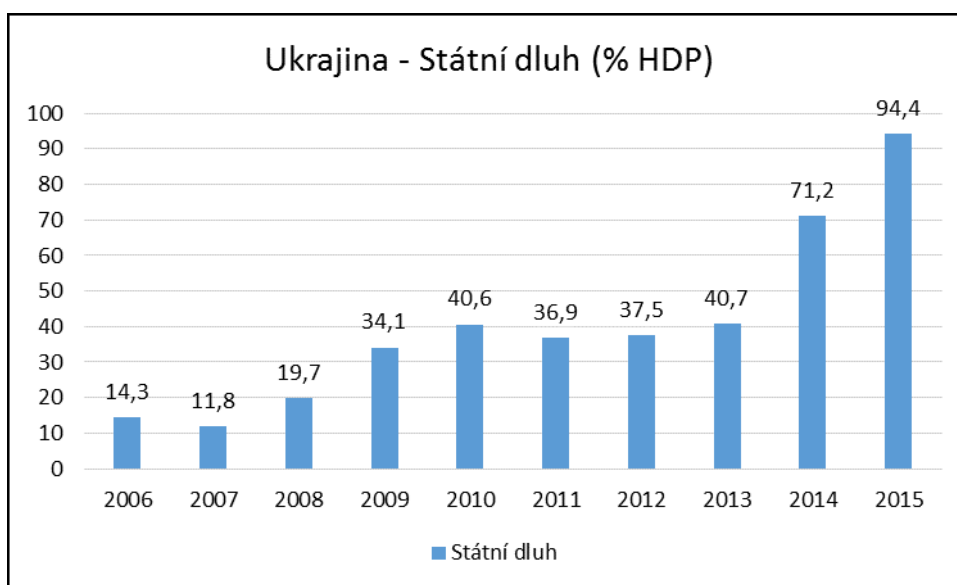
¹³ Strukturální deficit je způsoben špatně nastavenými záměrnými diskrétními opatřeními. Vzniká tedy zvýšením veřejných výdajů nebo snížením daní (Kliková, 2012).

¹⁴ Jelikož mělo Polsko vážné potíže s jeho splácením.

¹⁵ V letech 1990-1993 se domácí státní dluh navýšil o 318 miliard zlotých (Bratkowski, 1995).

zejména Londýnským a Pařížským klubem. Závazky vůči těmto věřitelům činily zhruba 60 % zahraničního dluhu (s nižší úrokovou sazbou, než byla tehdy běžná), zbytek byl zejména vůči mezinárodním institucím (Bratkowski, 1995). Díky dohodám se zahraničními věřiteli poklesla zahraniční složka dluhu ze 45,33 miliard dolarů na 35,8 miliard dolarů v letech 1993-1994 (Bratkowski, 1995).

V době transformace se Polsku dostalo pomoci od Mezinárodního měnového fondu a Světové banky, které poskytly půjčku ve výši 2,2 miliardy dolarů (Chwalba, 2009). Jak je patrné z grafu č. 3, došlo během transformačního období ke snižování státního dluhu, jakožto podílu na HDP.¹⁶ Je proto si nutné uvědomit, že ekonomický růst je jedním z nejlepších řešení snižování státního dluhu.

Obr. 4 Obrázek 4 Ukrajina - státní dluh (% HDP)
Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Na vývoji státního dluhu Ukrajiny jsou na první pohled patrné obrovské skoky v souvislosti s krizemi ovlivňující ekonomiku. Ještě než hospodářská krize (2008) zasáhla ukrajinskou ekonomiku, činil dluh přijatelných 19,7 % na HDP. V roce 2010 byl tento ukazatel dvojnásobný. V období mezi krizemi podíl dluhu na HDP udržoval takřka stejnou úroveň. Obrovský nárůst však nastal s politickou krizí v letech 2014-2015.

Státní dluh Ukrajiny se navyšoval mj. kvůli deficitům státního rozpočtu, zapříčiněných převážně vysokými státními výdaji. Je nutné připomenout, že během hospodářské i politické krize došlo i k podstatnému propadu HDP, čímž logicky došlo k nárůstu podílu státního dluhu na HDP. V případě Ukrajiny však státní dluh

¹⁶ Přesto rostly státní výdaje na úrokové platby. Na poklesu dluhu v % HDP bude mít tudíž podstatný vliv samotný růst polského HDP. Součástí kapitoly o fiskálních politice Polska je tabulka zobrazující vývoj úrokových plateb ze státního rozpočtu, z nichž je patrný pokles zahraniční složky dluhu a růst jeho domácí složky.

narůstal i ve své absolutní hodnotě po celé sledované období (Mezinárodní měnový fond, 2016) Narůstající státní dluh se projevoval zejména rostoucími výdaji na úrokovou službu.

Podstatná část státního dluhu Ukrajiny je tvořena závazky vůči zahraničním věřitelům, což se stalo jedním z hlavních obtíží Ukrajiny během politické krize, kdy hrozilo, že přestane své půjčky splácet.¹⁷ V současnosti je Ukrajina značně závislá na pomoci Mezinárodního měnového fondu, který poskytuje Ukrajině finance¹⁸ a pomáhá při dohodách se zahraničními věřiteli.

Dne 27. srpna proběhla dohoda mezi Ukrajinou a hlavní skupinou zahraničních věřitelů,¹⁹ díky níž bylo odpuštěno 20 % jistiny dluhopisů²⁰ a termín splatnosti zbývajících částky se posunul o 4 roky²¹ (Government Ukraine, 2015). Této dohodě předcházela výplata 1,7 miliard dolarů od Mezinárodního měnového fondu.

K této dohodě se však nepřidala Moskva, která vlastní ukrajinské dluhopisy v hodnotě 3 miliard dolarů, splatné v prosinci 2015. Tento dluh nebyl splacen v termínu a v únoru 2016 podalo Rusko žalobu k Londýnskému soudu na ukrajinskou vládu (Finance.cz, 2016).

Celkovou restrukturalizací zahraničního dluhu hodlá ukrajinská vláda ušetřit více než 15 miliard dolarů do roku 2018 (Česká tisková kancelář, 2015). Ukrajina je však stále nucena splácet podstatné částky a v roce 2015 splatila část zahraničního dluhu ve výši 23,5 miliard hřiven a 7 miliard hřiven domácím subjektům (Government portal Ukraine, 2016).

Prvním shodným prvkem mezi polským a ukrajinským dluhem je podstatná zahraniční složka. V případě Polska bylo uzavřeno několik dohod se zahraničními věřiteli, díky čemuž se zahraniční dluh snižoval. Ukrajina provedla stejný postup, který rovněž přispěl ke snížení zahraniční složky dluhu.²² V obou zemích navíc došlo ke značnému oslabení domácí měny, čímž se navýšila hodnota dluhu denominovaného v cizí měně.

Dalším shodným prvkem je zapojení mezinárodních finančních institucí do dění v zemích. Mezinárodní měnový fond monitoroval polskou transformaci a v případě Ukrajiny zastává pravděpodobně mnohem významnější roli, jelikož poskytuje finance, které jsou však vázány na provádění reforem. Mezinárodní měnový fond tak funguje jako jeden z hlavních iniciátorů reforem ukrajinské ekonomiky.

¹⁷ Podle analytiků hrozilo, že Ukrajina nebude schopna na podzim 2015 schopna hradit své zahraniční závazky (Holanová, 2015). Což bylo odvráceno díky novým dohodám se zahraničními věřiteli.

¹⁸ Roku 2015 byla Ukrajině schválena půjčka od Mezinárodního měnového fondu ve výši 17,5 miliardy dolarů vyplácená po dobu 4 let.

¹⁹ Hlavní skupinu zahraničních věřitelů, se kterou Ukrajina jedná, tvoří čtyři soukromí správci fondů Franklin Templeton, T. Rowe Price, TCW Group a BTG Pactual Europe. Ti drží téměř devět miliard dolarů v ukrajinských dluhopisech.

²⁰ zhruba 3 miliardy dolarů

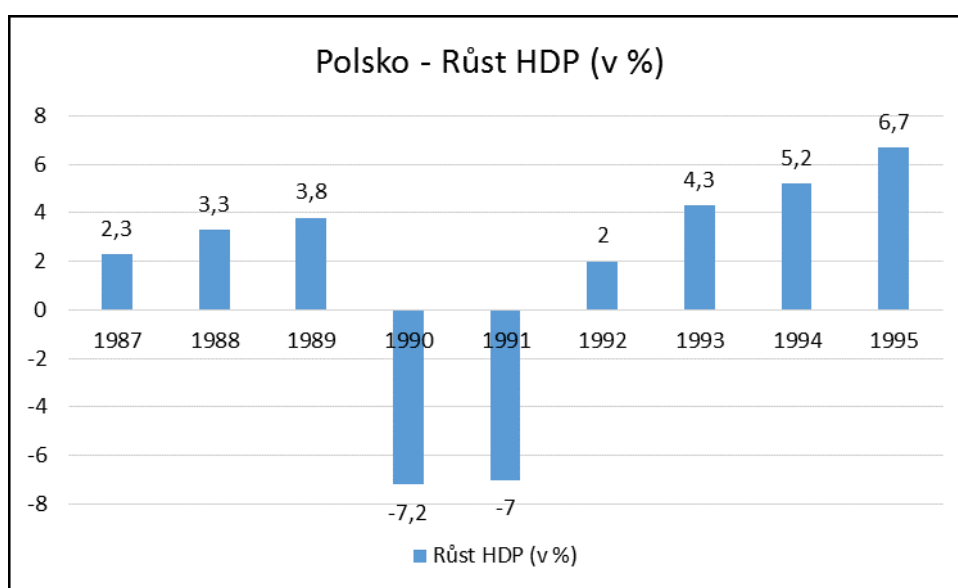
²¹ odložení splátek zhruba 8,5 miliardy dolarů

²² V případě Ukrajiny tyto dohody pravděpodobně uchránily zemi od státního bankrotu.

Jak je patrné z grafu č. 3, polská transformace zapříčinila pouze mírný vzrůst státního dluhu jako podílu na HDP, přičemž tento ukazatel od roku 1992 klesal. Na vývoji státního dluhu Ukrajiny, zobrazeného v grafu č. 4, jsou však patrné obrovské skoky v období hospodářské a politické krize. Státní dluh Ukrajiny a Polska tedy vykazuje odlišný růstový trend.

3.3 Vývoj HDP

Ekonomický růst je patrně nejvíce vypovídajícím indikátorem zachycující vývoj ekonomiky. Zajištění vyváženého ekonomického růstu je jedním z hlavních cílů fiskální politiky, což je hlavním důvodem, proč se jím budeme dále zabývat. Růst HDP je také nejlepším řešením pro snižování státního dluhu.

Obr. 5 Obrázek 5 Polsko - růst HDP (v %)

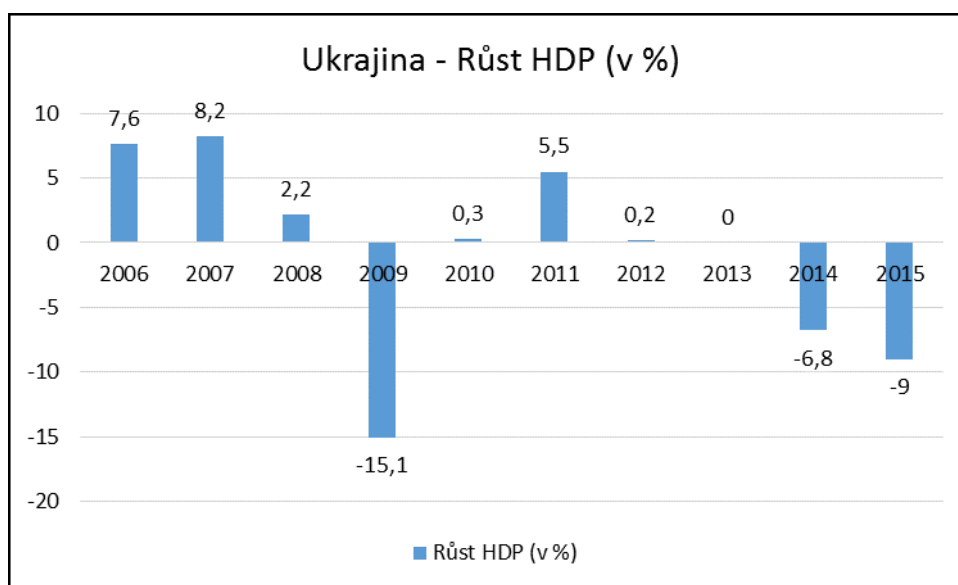
Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Ještě před sledovaným obdobím, byla v roce 1980 polská ekonomika postižena krizí, kdy zažila prudký pád o 6% a poté o dalších 10% rok následující²³ (Mezinárodní měnový fond, 2015). Poté polská ekonomika stabilně rostla, až do začátku transformace roku 1990. Transformace byla provázena rozpadem RVHP, kterou někteří ekonomové považují za hlavní příčinu²⁴ poklesu HDP (Holman, 2000).

²³ Tento fakt je zde zmíněn z důvodu, že polská ekonomika, stejně jako ukrajinská, byla zasažena v jednom desetiletí hned dvěma krizemi (1980-1981: krize dluhová, 1990-1991: transformační recese). Na začátku transformace se velikost reálného polského HDP příliš nelišila od velikosti HDP před krizí v roce 1980.

²⁴ Přičemž ekonomové vycházejí z faktu, že hospodářský pokles byl zaznamenán i ve státech, v nichž probíhala transformace gradualistickou formou.

Ekonomický pokles trval první dva roky transformace, avšak následně se změnil v ekonomický růst. V roce 1996 se Polsko stalo první zemí bývalého východního bloku, jež dosáhlo své ekonomické úrovně před transformací (Žídek, 2011). Někteří ekonomové upozorňují, že růst polského HDP byl z velké části ovlivněn jeho výchozí nízkou pozicí pod potenciálním produktem (Holman, 2000). Dnes je polská transformace uváděna jako jedna z neúspěšnějších, neboť HDP na obyvatele²⁵ na začátku transformace činilo 17.853,9 zlotých a v roce 2014 se hodnota více než zdvojnásobila a dosáhla 42.414,1 zlotých (Mezinárodní měnový fond, 2015). Dalším úspěchem polské ekonomiky bylo, že se dokázala vyhnout poklesu i během hospodářské krize v letech 2008-2009.

Obr. 6 Obrázek 6 Ukrajina - růst HDP (v %)
Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Přestože ukrajinská ekonomika nikdy nepatřila mezi obzvláště vyspělé²⁶, vykazovala v letech 2006-2007 silně rostoucí trend.²⁷ Kvůli hospodářské krizi však nastal v roce 2009 obrovský ekonomický propad o 15,1 %. V následujících letech ekonomika stagnovala²⁸ a politická krize roku 2014 zapříčinila další propad ekonomiky. Roku 2014, tedy na začátku politické krize, ekonomická úroveň země nestačila dosáhnout stavu před hospodářskou krizí v roce 2008.

²⁵ myšleno HDP na obyvatele v konstantních cenách

²⁶ Podle MMF činilo roku 2014 HDP na obyvatele (v konstantních cenách) 24.814 hřiven, což odpovídá 3.050 dolarům (Mezinárodní měnový fond, 2015).

²⁷ Růst ukrajinského HDP začal již před sledovaným obdobím v roce 2000, v následujících letech vykazoval poměrně vysoké nárůsty. Např. růst o 8,2 % v roce 2007 lze považovat za významný úspěch.

²⁸ s výjimkou roku 2011, kdy zaznamenala výrazný nárůst

Pokles HDP byl zapříčiněn především poklesem průmyslové výroby²⁹ ve východních oblastech Ukrajiny, v nichž probíhaly boje mezi ukrajinskou armádou a separatisty. Podle EBRD narazila ukrajinská ekonomika dna ve druhé polovině roku 2015 a v následujících letech by měla růst.

Obě ekonomiky polskou i ukrajinskou spojuje skutečnost, že čelily v poměrně krátkém období dvěma krizím. Polská ekonomika vstupovala do transformace s vyšším HDP než na počátku krize roku 1980. Ukrajina však na začátku politické krize roku 2014 měla nižší HDP než na počátku hospodářské krize v roce 2008.

Obě ekonomiky měly několik společných příčin propadu HDP. Transformace ekonomiky se mj. projevila výraznou změnou struktury hospodářství. Centrálně plánované ekonomiky tradičně spoléhaly na průmyslová odvětví, přičemž transformace zapříčinila pokles průmyslové výroby.

Podobná situace nastala i v případě Ukrajiny, kdy klesla průmyslová výroba z důvodu bojů ve východních oblastech. Další propad HDP nastal kvůli omezení zahraničního obchodu v obou zemích. V Polsku z důvodu rozpadu RVHP, v případě Ukrajiny kvůli zhoršení vztahů s Ruskem a zavedení vzájemných obchodních sankcí.

Samotný propad HDP probíhal v obou zemích po dobu dvou let³⁰, přičemž velikost polského propadu HDP během transformace je srovnatelná s ukrajinským propadem během politické krize.

Za zmínku rovněž stojí, že v roce 1990 činilo polské HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPP) 6.529 mezinárodních dolarů³¹, v roce 2015 činil stejný ukazatel na Ukrajině 7.989 mezinárodních dolarů (Mezinárodní měnový fond, 2015). Tato čísla nejsou od sebe příliš vzdálená, tudíž můžeme usoudit, transformační Polsko a současná Ukrajina mají podobnou startovní pozici.

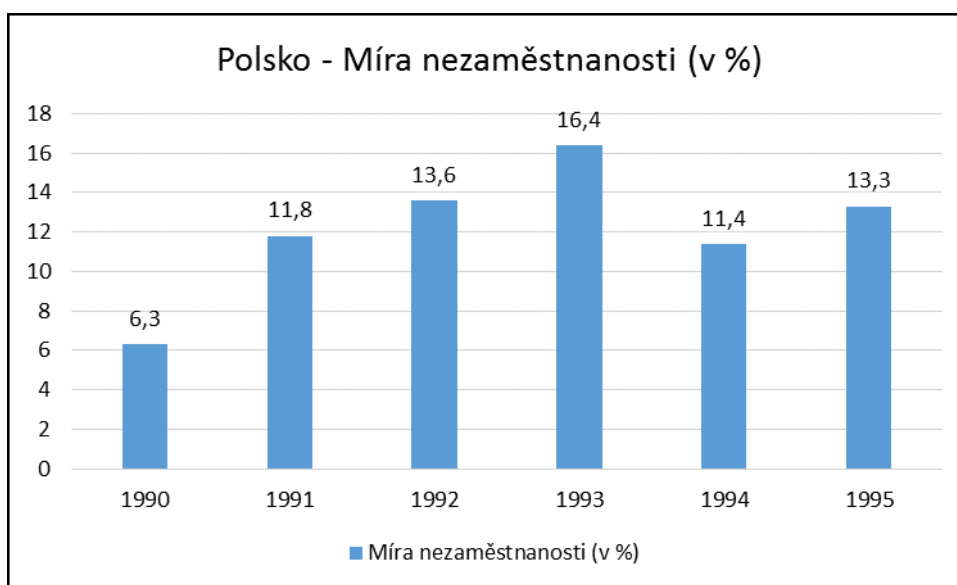
3.4 Vývoj míry nezaměstnanosti

Zajištění nízké míry nezaměstnanosti je dalším z hlavních cílů fiskální politiky, proto je rovněž předmětem zkoumání této práce. Nezaměstnanost úzce souvisí s nespokojeností obyvatelstva, jehož podpora je velmi důležitá pro nositele fiskální politiky. S nezaměstnaností je navíc spojena nutnost vyplácet sociální dávky a stát platí za nezaměstnané zdravotní a sociální pojištění, čímž se zatěžují státní výdaje. Současně dochází k omezení příjmů státního rozpočtu, neboť nezaměstnaní nemožnou odvádět daň z příjmů.

²⁹ V Doněcku a Luhansku poklesla průmyslová výroba o 10 % v roce 2014, což se projevilo poklesem 4 % HDP Ukrajiny téhož roku (The Economist, 2016).

³⁰ Za předpokladu, že se vyplní předpovědi Mezinárodního měnového fondu a v roce 2016 ukrajinská ekonomika poroste.

³¹ Jedná se o hypotetickou měnu používanou v souvislosti se srovnáním ekonomické úrovně v paritě kupní síly. Za mezinárodní dolar je možné si v jednom státě koupit totéž množství zboží a služeb jako v USA v téže době (Světová banka, 2016).

Obr. 7 Obrázek 7 Polsko – míra nezaměstnanosti (v %)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Graf zachycuje vývoj míry nezaměstnanosti pouze v období 1990-1995, neboť data před transformací nejsou k dispozici v databázích Mezinárodního měnového fondu ani používané odborné literatuře. Jelikož však v Polsku fungovala centrálně plánovaná ekonomika, lze předpokládat, že míra nezaměstnanosti se pohybovala kolem 0 %.

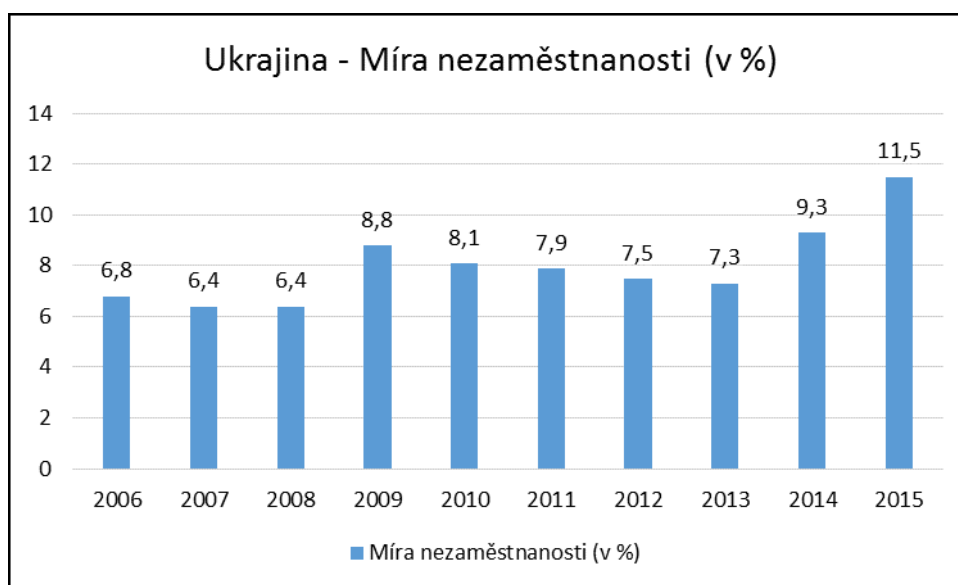
Jak je z grafu patrné, transformace zapříčinila prudký nárůst míry nezaměstnanosti, která byla ještě zvyšována v důsledku restriktivní fiskální politiky.³² Nezaměstnanost způsobovala značnou nespokojenost³³ obyvatelstva s reformami a jejich hlavním iniciátorem Leszkiem Balcerowiczem (Chwalba, 2009). Míra nezaměstnanosti kulminovala v roce 1993 a následně klesala, což lze přičíst novému vládnímu programu Strategie pro Polsko, jehož součástí byl i důraz na sociální aspekty (Žídek, 2011).

Zvýšení míry nezaměstnanosti v Polsku bylo zcela logické, neboť muselo nejprve dojít k vyrovnání míry nezaměstnanosti na jeho přirozenou úroveň. Přesto úroveň nezaměstnanosti 16,8 % z roku 1993, lze považovat za velmi vysokou i na tranzitivní ekonomiku.³⁴

³² Restriktivní fiskální politika se projevila například skrze omezování dotací řadě podnikům.

³³ K růstu nespokojenosti obyvatel rovněž přispíval růst cen produktů v kombinaci s omezením řady transferů.

³⁴ Například v Československu a posléze ČR se po dobu transformace držela míra nezaměstnanosti na jednociferných číslech.

Obr. 8 Obrázek 8 Ukrajina - Míra nezaměstnanosti (v %)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Ukrajina udržovala oproti transformačnímu Polsku výrazně nižší míru nezaměstnanosti. Na počátku sledovaného období činila míra nezaměstnanosti 6,8 %. Hospodářská krize zapříčinila výrazný nárůst míry nezaměstnanosti na 8,8 % v roce 2009. Následně míra nezaměstnanosti klesala. Ukrajinská politická krize zapříčinila výrazný růst tohoto ukazatele v letech 2014-2015, v důsledku čehož se zvýšila i nespokojenost občanů s reformami a vládou.³⁵

Pro naplnění cíle této práce je důležité srovnání příčin nárůstu míry nezaměstnanosti v Polsku na začátku transformace (1990) a na začátku ukrajinské politické krize (2014).

V případě Polska byl růst míry nezaměstnanosti logický a nevyhnutelný důsledek transformace³⁶, výrazně však podporovaný restriktivní fiskální politikou. V případě Ukrajiny došlo k růstu míry nezaměstnanosti v důsledku krizového útlumu ekonomiky, rovněž však podporované restriktivní fiskální politikou. Ukrajina tedy použila stejnou strategii jako Polsko během transformace, neboť sledovala především omezování výdajů na politiku zaměstnanosti.³⁷

V Polsku rostla míra nezaměstnanost v důsledku vládních škrťů³⁸ ve státních výdajích v kombinaci s rozpadem RVHP.³⁹ Vládní škrty byly omezeny až

³⁵ Podle průzkumu společnosti Research and Branding Group nedůvěřovalo roku 2015 bývalému premiéru Jaceňukovy 85 % respondentů. (Medvědčuk, 2016). Popularita prezidenta Porošenka poklesla z 47% v roce 2014 na 17 % roku následujícího (Ray, 2015).

³⁶ Jelikož centrálně plánované ekonomiky udržovaly míru nezaměstnanosti oficiálně v hodnotě 0 %.

³⁷ Změny výdajů v této oblasti jsou součástí kapitole o současných fiskálních reformách Ukrajiny.

³⁸ Vládní škrty se týkaly množství firemních dotací, kvůli čemuž došlo k zániku mnoha tehdejších firem.

v souvislosti s nárůstem příjmů státní pokladny v roce 1993, díky čemuž se míra nezaměstnanosti snížila.

Polsko mělo prioritu stability veřejných financí a nikoliv udržování co nejnižší míry nezaměstnanosti. Strategie Polska se v dlouhém období skutečně vyplatila, neboť v roce 2014 činila zde míra nezaměstnanosti 9 %, což je srovnatelné s Ukrajinou⁴⁰ v téže době (Mezinárodní měnový fond, 2016).

V případě Ukrajiny došlo rovněž k rušení řady pracovních míst ve státní a veřejné správě⁴¹, což se projevilo úsporami ve státních výdajích, ale rostoucí mírou nezaměstnanosti. Pokles zahraničního obchodu s Ruskem, rovněž zapříčinil růst míry nezaměstnanosti.⁴²

3.5 Inflace a monetární politika

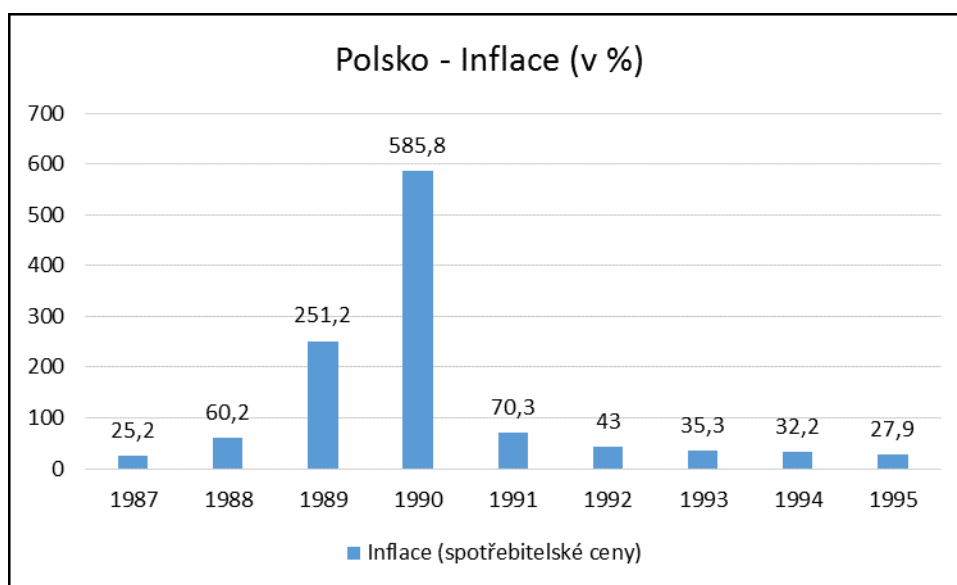
Inflace je záležitostí monetární politiky, avšak v případě Ukrajiny i Polska lze vyzorovat její podstatný vliv na záležitosti politiky fiskální. Obě politiky by se rovněž měly vzájemně podporovat v plnění svých cílů.

³⁹ Kvůli rozpadu RVHP musely polské firmy získat čas potřebný k reorientaci na jiné trhy.

⁴⁰ Přestože míra nezaměstnanosti dosahovala v roce 2014 přibližně stejných hodnot v obou zemích, Polsko se potýkalo s výrazně lepšími jinými makroekonomickými statistikami.

⁴¹ Celkové náklady na státní aparát v roce 2015 poklesly o 30 % oproti roku 2014. Počet úředníků byl snížen o 20 % v roce 2015 (Government Ukraine, 2015).

⁴² Řada firem, která se orientovala na ruské trhy, výrazně omezila svoji činnost. Např. letecká společnost Antonov či výrobce raketových motorů Yuzhmash (Pedro, 2016).

Obr. 9 Obrázek 9 Polsko - Inflace (spotřebitelské ceny v %)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

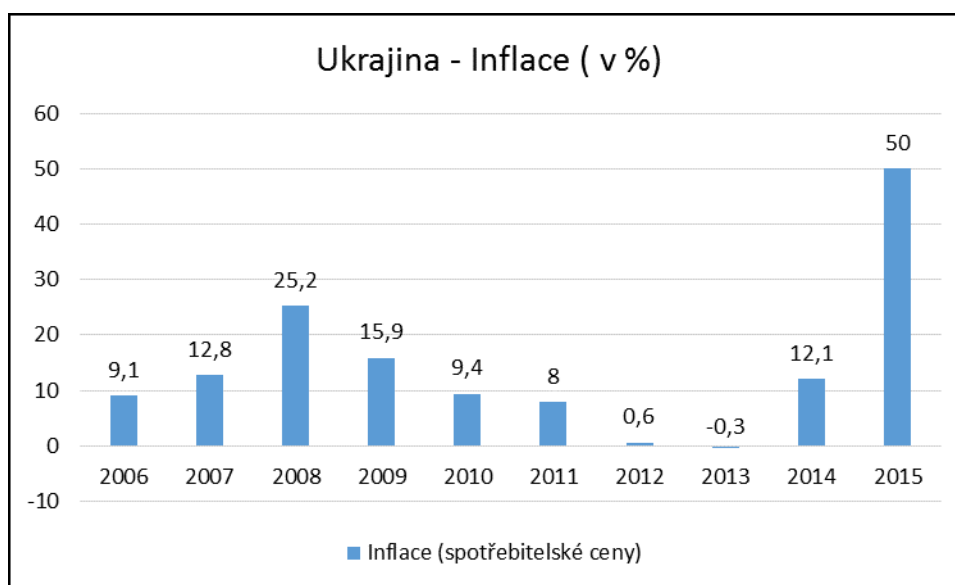
Deficit státního rozpočtu z roku 1989 byl pokryt emisí nově natištěných peněz, čímž byla spuštěna velmi vysoká inflace, která dosáhla hodnoty 585,8 % v roce 1990. Stabilizace domácí měny prostřednictvím restriktivní monetární politiky⁴³ se tak stala jednou z hlavních priorit reformátorů (Balcerowicz, 2014). Je tedy logické, že inflace nebyla důsledkem transformace, nýbrž jednou z příčin, proč se do ní reformátoři vůbec pustily.

V rámci zvýšení mezinárodní konkurenceschopnosti byla devalvována domácí měna (43 %) a navázána na americký dolar (Žídek, 2008). Znehodnocení domácí měny mělo rovněž za následek navýšení reálného dluhu denominovaného v amerických dolarech. S devalvací je navíc většinou spojeno s očekáváním inflace, neboť rostou např. ceny dovozů a mzdy.

Restriktivní monetární politika se v Polsku vyplatila, neboť inflace skutečně začala klesat, avšak stále se udržovala na poměrně vysoké úrovni oproti např. Československu a posléze ČR.⁴⁴

⁴³ snížení peněžní zásoby v kombinaci s růstem úrokových měr, zavedení daně zvané POPIWEK, která odváděla do státního rozpočtu nadměrné příjmy obyvatelstva

⁴⁴ Na čemž však bude mít patrně vliv, že Československo a Polsko měly odlišné výchozí podmínky na počátku transformace.

Obr. 10 Obrázek 10 Ukrajina - inflace (spotřebitelské ceny v %)
Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Nejprve se míra inflace na Ukrajině zvýšila kvůli hospodářské krizi v roce 2008, kdy došlo k jejímu zdvojnásobení oproti roku předchozímu. V dalších letech míra inflace klesala. K výraznému navýšení míry inflace došlo také během politické krize v letech 2014-2015.

Ukrajinská hřivna čelila výrazné depreciaci vůči americkému dolaru, jelikož v období leden 2015 – říjen 2015 ztratila přibližně 63 % své hodnoty. (EBRD, 2015). V následném období se však hřivna začínala stabilizovat, neboť přestalo docházet k prudkým kurzovým výkyvům. Oslabení hodnoty hřivny vůči dolaru⁴⁵ zapříčinilo vzrůst zahraničního dluhu denominovaného právě v amerických dolarech. Podle předpovědi Mezinárodního měnového fondu má v roce 2016 dojít k podstatnému snížení míry inflace.

Inflace se v rozdílné míře vyskytovala jak v transformačním Polsku, tak na současné Ukrajině. V obou zemích došlo rovněž ke znehodnocení domácí měny vůči měně zahraniční, což v konečném důsledku přispělo k navýšení hodnoty dluhu denominovaného v cizí měně, s nímž se potýkaly oba státy.

3.6 Dílčí shrnutí

Na vybraných ukazatelích jsme provedli srovnání situace v transformačním Polsku na současné Ukrajině. Je pochopitelné, že oba státy vykazují mnohé odlišnosti a stejně tak jsou rozdílná i sledovaná období.

⁴⁵ Tento krok měl především podpořit exportní konkurenceschopnost, jak je však uvedeno v následující kapitole, v témže období export klesal. Je tedy obtížné zhodnotit, zda znehodnocení měny Ukrajina prospělo či naopak.

Polsko představovalo centrálně plánovanou ekonomiku potýkající se s makroekonomickou nerovnováhou, kterou se rozhodlo řešit transformací ekonomiky. Období polské transformace bylo spjato s radikálními restriktivními opatřeními. Hlavními důvody začátku⁴⁶ transformace byl vysoký státní dluh a hyperinflace, čehož se Polsko postupně zbavovalo.

Ukrajina představuje nedostatečně ekonomicky vyspělý stát potýkající se s nepříznivým ekonomickým vývojem, znatelně ovlivněným občanskou válkou a politickou krizí. Přesto se nám povedlo najít hned několik podobných situací u obou zemí.

Obě země spojuje nepříznivá ekonomická situace, projevující se hned na několika makroekonomických ukazatelích. Ekonomická transformace Polska i politická krize Ukrajiny se projevila výrazným propadem HDP, který měl navíc shodné příčiny – pokles exportu a průmyslové výroby.

Společným prvkem obou zemí je rovněž vysoký státní dluh, z velké části tvořen zahraničních složkou. Při jeho řešení byl použit stejný postup spočívající v jeho restrukturalizaci a dohodách se zahraničními věřiteli. Současně však narůstal dluh domácí, zapříčiněný hromadícími se deficity státního rozpočtu. S nárůstem státního dluhu byla spojena nutnost platby úroků, v důsledku čehož rostly státní výdaje na tuto položku. Obě země se rovněž potýkaly s inflací a oslabování domácí měny, čímž byl navyšován dluh denominován v cizí měně.

Fiskální politiku Polska lze charakterizovat jako přísně restriktivní. Tato strategie však výrazně dopomohla ke stabilizaci veřejných financí.⁴⁷ Ukrajina začala podobnou strategii prosazovat až v souvislosti politickou krizí, neboť byla součástí doporučení Mezinárodního měnového fondu.

Nárůst míry nezaměstnanosti, jež byl zčásti zapříčiněn fiskální restrikcí, byl jedním z nejzávažnějších problémů Polska. K poklesu míry nezaměstnanosti došlo až po roce 1993, kdy výrazně vzrostly státní příjmy, a vláda si mohla dovolit vyšší státní výdaje na politiku zaměstnanosti. Nárůst míry nezaměstnanosti trápí i současnou Ukrajinu, kde je zčásti zapříčiněn fiskální restrikcí. Závažnost tohoto faktoru se projevuje zejména rostoucí nedůvěrou obyvatelstva ke tvůrcům fiskálních reforem. Kvůli vysoké míře nezaměstnanosti dochází navíc k omezení daňových příjmů státního rozpočtu a nárůstu státních výdajů.⁴⁸

⁴⁶ Polsko začalo svoji transformaci jako první stát bývalého východního bloku, k čemuž přispěly nepříznivé hodnoty makroekonomických ukazatelů.

⁴⁷ Přestože se Polsko potýkalo s deficitem státního rozpočtu, rozhodně nevynakládalo příliš nadměrné výdaje. Deficity byly zapříčiněny převážně výpadky příjmové stránky státního rozpočtu.

⁴⁸ Např. na platbu zdravotního a sociálního pojištění za nezaměstnané.

4 Fiskální reformy Polska a Ukrajiny

4.1 Washingtonský konsenzus

Termín Washingtonský konsenzus zavedl John Williamson pro reformy v Jižní Americe, o kterých dle jeho názorů panovala shoda mezi ekonomy ve Washingtonu. Tento soubor reforem nebyl nikdy institucemi kodifikován a ani nebyl určen pro post-komunistické země (Zbořilová, 2005). Přesto se řada strategií aplikovaných v tranzitivních ekonomikách shoduje s doporučeními Washingtonského konsenzu.

Obsahem washingtonského konsenzu jsou následující doporučení:⁴⁹

1. Fiskální disciplína
2. Změna priorit veřejných výdajů
3. Daňová reforma
4. Liberalizace úrokových měr
5. Konkurenceschopný směnný kurz
6. Liberalizace obchodu
7. Liberalizace přímých zahraničních investic
8. Privatizace
9. Deregulace
10. Ochrana vlastnických práv

Pro naplnění cíle této práce jsou důležité doporučení související s fiskální politikou, tedy fiskální disciplína, změna priorit veřejných výdajů a daňová reforma.

Fiskální disciplína je široce definovaný pojem. V tranzitivních ekonomikách se tohle doporučení projevilo snahou o snižování podílu státních příjmů i výdajů na HDP⁵⁰ v kombinaci s udržováním nízkých rozpočtových deficitů (Zbořilová, 2005).

Dalším doporučením souvisejícím s fiskální politikou je úprava struktury státních výdajů. Ve stručnosti mělo dojít k jejich přesměrování od státních dotací směrem k oblastem jako je vzdělávání, zdravotnictví a infrastruktura (Tománek, 2011).

Daňová reforma byla provázena u tranzitivních ekonomik zrušením daní typických pro centrálně plánovanou ekonomiku⁵¹ a celkovou úpravou struktury daní.⁵² Cílem daňové reformy mělo být rozšíření daňové základny a snižování mezních daňových sazeb (Zbořilová, 2005).

Jak již bylo řečeno, ostatní doporučení úzce nesouvisí s fiskální politikou, tudíž se jimi nebudeme dále zabývat. V následujících kapitolách identifikujeme, zda re-

⁴⁹ Dále se budeme zabývat pouze doporučeními zabývající se fiskální politikou. Na základě těchto bodů, také můžeme formulovat doporučení tvůrcům fiskální politiky Ukrajiny.

⁵⁰ Na úroveň běžnou v tržních ekonomikách.

⁵¹ Př. záporná daň z obratu

⁵² Př. zavedení daně z přidané hodnoty, daně z fyzických osob v kombinaci s úpravou daňových sazeb

formy prováděné v transformačním Polsku byly v souladu s Washingtonským konsenzem. Washingtonský konsenzus později⁵³ využijeme při formulaci doporučení tvůrcům fiskální politiky současné Ukrajiny.⁵⁴

4.2 Fiskální reformy transformačního Polska

V této kapitole navážeme na předchozí rešerši literatury a podrobněji se zaměříme na reformní kroky ve státním rozpočtu⁵⁵ Polska v transformačním období. V některých případech nejsou k dispozici data z celého sledovaného období, což by však nemělo ovlivnit naše závěry.⁵⁶

Rok	Příjmy (% HDP)	Výdaje (% HDP)	Bilance (%HDP)
1987	52,4	50,4	2
1988	50,2	48,6	1,6
1989	40,8	48,8	-8
1990	43,1	39,8	3,3
1991	41,3	48	-6,7
1992	42,7	50,7	-8
1993	47,6	50,6	-3
1994	46,7	48,7	-2
1995	43,3	47,7	-4,4

Tab. 1 Polsko – příjmy a výdaje státního rozpočtu (v % HDP)

Zdroj: Anczak, 1995; Jonáš, 1997; Mezinárodní měnový fond, 2016

Tabulka č. 1 zobrazuje vývoj příjmů a výdajů státního rozpočtu Polska ve sledovaném období. Ještě před samotnou transformací byly státní příjmy i výdaje na úrovni dosahující zhruba poloviny HDP. Roky 1989-1990 jsou spjaty se změnou politického režimu, začátkem transformace a ekonomickým poklesem – což byl hlavní důvod výrazného poklesu státních příjmů a vzniku deficitů.

Podle tabulky č. 1 docházelo v letech 1987-1993 k výraznému snižování státních příjmů i výdajů jakožto podílů na HDP, což je v souladu s doporučením Washingtonského konsenzu.

⁵³ Případně zjistíme, zda již není využíván.

⁵⁴ V případě, že doporučení byla použita v transformačním Polsku a účinně přispěly k úspěšné ekonomické transformaci.

⁵⁵ Bližší zaměření na státní rozpočet jsme zvolili vzhledem k tomu, že se jedná o hlavní nástroj fiskální politiky.

⁵⁶ Data nebyla k dispozici v dostupné literatuře, nicméně námi používaná data zahrnují roky 1987-1993, tedy období před transformací a období transformace a nejdůležitějších reforem. V tomto období byly tudíž podniknuty nejdůležitější reformní kroky, jež jsou předmětem zájmu této práce.

Nejdůležitější složku příjmů státního rozpočtu tvoří daně.⁵⁷ Daňové reformy, zahrnující změny struktury daní i jejich sazeb, byly představeny již v roce 1991, avšak byly zaváděny postupně. Dne 1. 1. 1992 byla uvedena v platnost daň z příjmu fyzických osob.⁵⁸ Jak je patrné z tabulky č. 2, výrazně narůstal podíl daňových příjmů z této daně na HDP.

Dne 5. 7. 1993 byla zavedena daň z přidané hodnoty a nové spotřební daně, což vysvětluje zvýšení státních příjmů z nepřímých daní. V letech 1991-1993 dochází k poklesu příjmů státního rozpočtu z daní právnických osob⁵⁹, na něž výrazně spoléhaly centrálně plánované ekonomiky. V letech 1990-1991, kdy byla měna postižena inflací, byla významným příjmem státního rozpočtu tzv. daň z nadměrných příjmů občanů. V následujících letech však tato daň ztratila na významu⁶⁰ a byla zrušena. Daňová reforma je rovněž součástí doporučení Washingtonského konsenzu. V případě Polska se jednalo o velmi užitečný krok, neboť díky němu narůstaly příjmy státního rozpočtu.⁶¹ Jedním z hlavních přínosů daňových reforem byla modernizace daňové struktury, čímž se struktura vybíraných daní přiblížila tržním ekonomikám.

Nedaňové příjmy státního rozpočtu tvořily platby na sociální zabezpečení⁶² a platby související se zahraničním obchodem. Ve stejné době mělo Polsko státní příjmy z privatizace.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Celkové daňové příjmy	29,1	31,7	21,8	27,7	23,4	24,4	26,9
Daň z příjmů fyzických osob	0	0	0	0,1	0,1	7,4	9,0
Daň z příjmů právnických osob	12,5	13,9	10,4	15,1	7,3	4,5	4,2
Příjmy z nepřímých daní	10,6	10,8	7,4	7,06	7,56	8,9	11,3
Ostatní daně	6	7	4	5,44	8,44	3,6	2,4

Tab. 2 Polsko – struktura vybíraných daní (v % HDP)

Zdroj: Anczak, 1995

Důsledky transformace se logicky musely projevit i na výdajové stránce státního rozpočtu, neboť stát byl nucen upravit strukturu svých výdajů, přičemž některé

⁵⁷ Struktura daní a jejich sazby jsou navíc pod kontrolou vlády, hlavního nositele fiskální politiky.

⁵⁸ Tato daň měla několik sazeb ve výši 20 %, 30 % a 40 % (Anczak, 1995).

⁵⁹ S výjimkou roku 1990, kdy mj. v důsledku liberalizace cen firmám vzrostly tržby a tím pádem i zaplacené daně. Následné poklesy mají mj. i příčiny v rozpadu RVHP.

⁶⁰ Jelikož se již povedlo zbavit se hyperinflace.

⁶¹ Roky 1993-1995 bylo spojeno s růstem HDP, což vysvětluje, proč klesal podíl příjmů na HDP. Modernizace ve struktuře vybíraných výdajů je patrná z tabulky č. 2.

⁶² V roce 1992 zvýšeno ze 43 % na 45 % z hrubé mzdy (Anczak, 1995).

byly zvyšovány, jiné naopak omezovány. Struktura státních výdajů se nachází v tabulce č. 3.

Ještě před ekonomickou transformací vykazovalo Polsko poměrně vysoký podíl státních výdajů na HDP. Transformace s sebou přinesla vznik nových výdajů, což se projevilo na růstu celkových státních výdajů.⁶³ Hlavní příčinou jejich růstu byla snaha vlády o zachování stejné úrovně služeb financovaných ze státního rozpočtu. (Luczynski, 1995).

		1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Kapitálové výdaje	Mil. zlotých	1.230,3	2029,5	5.260,3	26.830	29.296	39.296	50.951
	% HDP	7,9	7,4	4,8	4,8	3,7	3,4	3,3
Náhrady státním zaměstnancům	Mil. zlotých	590,8	1.035,4	4.944,4	28.871,4	60.623,1	94.360,7	128.174
	% HDP	3,8	3,8	4,5	5,2	7,5	8,2	8,2
Spotřeba zboží a služeb ⁶⁴	Mil. zlotých	759,8	1.217,4	3.301,1	25.247,2	71.642,9	100.571	134.084
	% HDP	4,9	4,5	3,0	4,5	8,9	8,7	8,6
Úroková služba	Mil. zlotých	276	467	1.692	7.035,2	9.789	32.091	59.153
	% HDP	1,8	1,7	1,5	1,3	1,2	2,8	3,8
Státní dotace	Mil. zlotých	1.841,1	3.319,3	9.642	32.920,6	31.122,3	25.003	28.927,5
	% HDP	11,8	12,1	8,8	5,9	3,8	2,2	1,9
Sociální benefity obyvatelstvu	Mil. zlotých	1.262,1	2.105,3	7.865,7	48.020,1	102.031	168.083	197.634
	% HDP	8,1	7,7	7,2	8,6	12,6	14,6	12,7
Transfery domácnostem	Mil. zlotých	645,3	1.008,3	3.859,3	23.092	39.472	63.457	114.113
	% HDP	4,1	3,7	3,5	4,1	4,9	5,5	7,3
Ostatní výdaje	Mil. zlotých	1.273,2	2.009,2	7.196,6	54.323,6	26.363,7	52.173,6	64.504,2
	% HDP	8,1	7,7	6,6	9,7	3,3	4,5	4,1
Celkové výdaje	Mil. zlotých	7.878,7	13.281	43.761	246.346	370.423	575.036	777.541
	% HDP	50,4	48,6	48,8	39,8	48	50,7	50,6

Tab. 3 Polsko – struktura výdajů (v mil. zlotých, v % HDP)

Zdroj: Luczynski, 1995

Z tabulky č. 3, zobrazující směřování polských výdajů, lze vyzorovat několik strategií, k nimž se polská vláda uchýlila. Patrně nejvýznamnější změny byly provedeny v oblasti státních dotací⁶⁵, které neustále klesaly; jejich pokles se mj. projevil na poklesu vybraných daní a růstem míry nezaměstnanosti. Snižování státních dotací je součástí doporučení Washingtonského konsenzu, přičemž zde ušetřené

⁶³ Růst státních výdajů provázal propad HDP, což vysvětluje jejich růst jakožto podílu na HDP.

⁶⁴ Př. nákupy strategických surovin, nákupy zboží a služeb od podnikatelských subjektů ... (Mezinárodní měnový fond, 2016)

⁶⁵ Mezi příjemce těchto dotací patřilo mnoho firem. Kvůli omezení dotací, jich mnoho zkrachovalo, tudíž nemohlo odvádět daně z příjmů. Rušení podniků je rovněž úzce spjato s rušením pracovních míst a růstem nezaměstnanosti.

výdaje putovat do oblastí jako je zdravotnictví a vzdělávání, což je dále zobrazeno v tabulce č. 4. V období 1987-1993 skutečně došlo ke zvyšování těchto státních výdajů v podílu na HDP, avšak klesal podíl na celkových výdajích. Přesto po transformaci směřovaly do těchto oblastí více peněz, než v období centrálně plánované ekonomiky (Luczynski, 1995).

		1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Vzdělávání	%HDP	3,58	3,14	3,67	4,78	4,72	4,62	5
	Podíl na celkových výdajích	10,34	10,09	12,89	14,58	10,62	9,18	10,01
Zdravotnictví	%HDP	3,83	3,69	3,39	5,52	4,59	4,8	4,43
	Podíl na celkových výdajích	11,03	10,92	11,92	16,86	10,32	9,53	8,88

Tab. 4 Polsko – výdaje na vzdělávání a zdravotnictví (v % HDP, podíl na celkových výdajích)

Zdroj: Luczynski, 1995

K nucenému navýšení výdajů docházelo například v nákladech na dluhovou službu. Jak je patrné z tabulky č. 5 v letech 1987-1993 výrazně klesaly úrokové platby ze zahraničního dluhu, a naopak podstatně narůstaly úroky z dluhu vůči domácím subjektům. Vývojem domácí a zahraniční složky zahraničního dluhu se již zabýváme v jedné z předcházejících kapitol.

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Úroky z celkového dluhu	276	476	1692	7.035	9.789	32.091	59.153
Úroky z domácího dluhu	0	0	0	2,421	2.641	20.327	47.499
Úroky ze zahraničního dluhu	276	497	1.692	4.614	7.148	11.764	11.654

Tab. 5 Polsko – struktura úrokových plateb (v mil. zlotých)

Zdroj: Luczynski, 1995

Tabulka č. 5 zobrazuje vývoj státních příjmů na národní obranu. Jejich pokles je patrný zejména v podílu na celkových výdajích. V Polsku tyto výdaje poklesly v reálné míře 4,5 krát v letech 1987-1993 (Luczynski, 1995).

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993
(% HDP)	2,76	2,5	1,79	2,3	2,08	2,13	2,06
Podíl na celkových výdajích	7,95	7,41	6,29	7,02	4,68	4,23	4,13

Tab. 6 Polsko – výdaje na národní obranu (v % HDP, podílu na celkových výdajích)

Zdroj: Luczynski, 1995

4.3 Fiskální reformy současné Ukrajiny

V této kapitole se zaměříme se na strukturu a vývoj ukrajinského státního rozpočtu, jakožto hlavního nástroje fiskální politiky.⁶⁶

Rok 2015 provázely mnohé reformy, které dokazují, že nepříznivý stav ukrajinské ekonomiky je řešitelný. Přesto vnější pozorovatelé i místní politici upozorňují na jejich pomalou implementaci.⁶⁷ Reformy probíhají komplexně a je tedy složité jednotlivým reformám přiřazovat konkrétní výsledky.

Rok	Příjmy (% HDP)	Výdaje (% HDP)	Deficit (% HDP)
2006	43,2	44,6	-1,4
2007	41,8	43,8	-2
2008	44,3	47,4	-3,1
2009	42,3	48,5	-6,2
2010	43,4	49,2	-5,8
2011	43	45,7	-2,7
2012	44,7	49	-4,3
2013	43,3	48,1	-4,8
2014	40,8	45,4	-4,6
2015	40,8	45	-4,2

Tab. 7 Ukrajina – příjmy a výdaje státního rozpočtu (% HDP)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Po hospodářské krizi 2008-2009 nastalo období, kdy ekonomika Ukrajiny stagnovala, a státní rozpočet vykazoval deficit. Lze tedy předpokládat, že Ukrajina buď nezískávala dostatečné příjmy, nebo vydávala nadměrné výdaje. Vysvětlení podává Anders Aslund, který tvrdí, že *ukrajinská vláda vybírá příliš mnoho peněz, avšak utrácí ještě více*. Reformy jsou tedy potřebné v obou složkách státního rozpočtu (Aslund, 2015).

⁶⁶ V některých případech začínají data v tabulkách rokem 2010, jelikož považujeme za důležité zmapování vývoje uvedených ukazatelů až po konci světové hospodářské krize – tedy období, jež předchází politické krizi v roce 2014. Data z roku 2015 nejsou bohužel dostupná v databázích Mezinárodního měnového fondu, upozorníme však na reformy učiněné v tomto roce.

⁶⁷ V únoru 2016 podal na protest proti pomalému zavádění reformy demisi ministr hospodářství.

Podíl ukrajinských státních výdajů na HDP byl po celé sledované období poměrně vysoký,⁶⁸ avšak v letech 2014-2015 se tento ukazatel snížil. Současně klesal i podíl státních příjmů na HDP, tudíž je možno usoudit, že Ukrajina postupuje dle doporučení Washingtonského konsenzu. V letech 2014-2015 se snižují schodky státního rozpočtu⁶⁹, což dokazuje, že Ukrajina se snaží o fiskální disciplínu.

	2010	2011	2012	2013	2014
Celkové daňové příjmy	37,5	38,4	38,9	39,8	39,7
Daň z příjmů fyzických osob	4,7	4,6	4,8	5,2	5,2
Daň z příjmů právnických osob	3,7	4,2	4,0	4,0	3,6
Daň z mezd	11,6	12,4	13	13,9	14
Majetkové daně	0,9	0,8	0,9	0,9	0,9
Daň z přidané hodnoty	9,5	10	9,9	9,3	9,3
Spotřební daně	2,6	2,6	2,7	2,8	2,8
Ostatní daně ze zboží a služeb	1,1	0,9	0,9	0,9	0,9
Daně z mezinárodního obchodu	0,8	0,9	0,9	0,9	0,9
Ostatní daně	2,5	1,9	1,8	1,9	2

Tab. 8 Ukrajina – struktura vybíraných daní (% HDP)

Zdroj: Aslund, 2015

V prosinci roku 2015 byly vládou přijaty zákony upravující strukturu daní. Jak je zobrazeno v tabulce č. 9 došlo k úpravě daňových sazeb, tudíž lze za rok 2016 očekávat změny ve struktuře vybíraných daní, probírané dále. Hlavním účinkem daňové reformy má být omezení podílu šedé ekonomiky.

Největší podíl na vybíraných daních zaujímá v období 2010-2014 daň z mezd.⁷⁰ Do přijetí nového daňového řádu její sazba činila 44,6 %, od konce roku 2015 je tato sazba zhruba poloviční. Sazba daně ze mzdy placená zaměstnavatelem nyní činí 22 %⁷¹ a zaměstnanci tuto daň již neplatí. Smyslem tohoto snížení je motivovat zaměstnavatele, aby nevypláceli své zaměstnance načerno, a tím redukovat šedou ekonomiku. Pokud by se však tento zamýšlený efekt nezdařil⁷², propad ukrajinských příjmů by se pohyboval okolo 100 miliard hřiven neboli 4,4 % HDP (Bilan, 2016).

Nový daňový řád rovněž eliminoval řadu daní, jež tvořily pouze minoritní podíly na celkových příjmech. Nový daňový řád obsahuje pouze 11 druhů daní, přičemž jich původně bylo 22. Stát takto sice přijde o část příjmů, ušetří ovšem na daňové administraci (Aslund, 2015).

⁶⁸ Často se blížily hodnotě 50 % na HDP, což je považováno na příliš mnoho na tržní ekonomiku.

⁶⁹ Rovněž schodek státního rozpočtu na rok 2016 je nižší než v roce 2015.

⁷⁰ Viz tabulka č. 8. Tato daň byla v období 2010-2015 z majoritní části placena zaměstnavatelem.

⁷¹ Původně činila sazba daně placená zaměstnavatelem 41 %.

⁷² Pokud by se podíl šedé ekonomiky nesnížil, avšak dál by byla zachována sazba 22 % této daně.

Daňový řád zachoval sazbu daně z přidané hodnoty, která významně přispívá k příjmům státního rozpočtu. Pokud Ukrajina chce zvýšit příjmy z této daně, jeho strategie by měla spočívat v zamezování daňových úniků. Podle bývalého premiéra Jaceňuka, hlavního strůjce daňové reformy, dosahují ztráty v důsledku daňových podvodů v této oblasti až 20 miliard hřiven ročně (Aslund, 2015).

	2014	2015
Daň z přidané hodnoty	20 %	20 %
Daň z příjmu fyzických osob	15% / 20%	18 %
Daň z příjmu právnických osob	18 %	18 %
Daň ze mzdy placená - celkem	44,6 %	22 %
DZM placená zaměstnavatelem	41 %	22 %
DZM placené zaměstnancem	3,6 %	0 %

Tab. 9 Ukrajina – změny v daňových sazbách (2014-2015)

Zdroj: Bilan, 2016

Skutečné účinky nového daňového řádu na státní příjmy je v současnosti obtížné posoudit, jelikož se projeví až s časovým zpožděním.⁷³ Daňové reformy jsou rovněž součástí doporučení Washingtonského konsenzu.

Reformátoři by se v současné době měl zaměřit na státní výdaje a jejich efektivnější alokaci. Největší položkou v ukrajinských státních výdajích zaujímají náhrady zaměstnancům veřejného sektoru. Jak je patrné z tabulky č. 10, v této položce došlo v roce 2014 ke snížení státních výdajů, což má částečný podíl na růstu míry nezaměstnanosti probíraném v kapitole o ukrajinské míře nezaměstnanosti.

Velkým břemenem ukrajinských výdajů je nutnost platit úroky z rostoucího státního dluhu. Jednou ze strategií vedoucí ke snížení této položky jsou zejména dohody se zahraničními věřiteli, rovněž zmiňované v jedné z předchozích kapitol.

Podstatnou položku ukrajinského státního rozpočtu stále tvoří státní dotace. Mezi jejich příjemci dotací dominuje zejména energetický podnik Naftogaz vlastněný státem. V roce 2014 jeho ztráta činila 5,5 % HDP, avšak následující rok se snížila na 3,1 % HDP. Podle ukrajinské vlády by tento deficit mohl v roce 2016 dosáhnout pouhých 0,2 % (Zachman, 2015). Na hospodaření tohoto podniku má vliv mnoho faktorů. V důsledku reformy došlo k výraznému zvýšení cen energií občanům⁷⁴, čímž se ztráta Naftogazu snižovala. Zvýšení cen energií bylo rovněž podmíněno poklesem odběru ruského plynu, jež byl nahrazen dražším plynem z jiných evropských států.⁷⁵

⁷³ Jejich účinky bude možné posoudit, až budou k dispozici příslušné ekonomické statistiky.

⁷⁴ Až do 1. dubna 2015 činily ceny plynu pro ukrajinské domácnosti pouhých 12 % skutečných nákladů. Poté byly zčtyřnásobeny, stále tedy nejsou na tržní úrovni (Aslund, 2015).

⁷⁵ Jelikož se jedná o opravdu velký podnik, bude omezení dotací představovat značnou úlevu pro státní rozpočet.

K dalšímu poklesu státních výdajů došlo v oblasti sociálních výdajů, což se nevyhnutelně promítne poklesem životní úrovně občanů (The Economist, 2016). Roku 2015 například starobní důchody poklesly v reálném vyjádření o 40 %, což však bylo zčásti zapříčiněno rostoucí inflací. Podle Mezinárodního měnového fondu představovaly tyto výdaje přes 45 % státních výdajů Ukrajiny v roce 2014.

K výraznému navýšení státních výdajů Ukrajiny došlo zejména v oblasti národní obrany. Roku 2015 do této položky putovalo 5 % HDP.⁷⁶ Nepřipravenost ukrajinské armády byla pravděpodobně hlavním důvodem, proč Ukrajina nedokázala zůstat celistvá. Státní výdaje směřující do národní obrany Ukrajiny jsou vysoké zejména kvůli dosud nevyřešené občanské válce ve východních oblastech země.

		2010	2011	2012	2013	2014
Náhrady státním zaměstnancům	Miliony hřiven	126.719	138.454	161.182	171.642	166.157
	% HDP	11,74	10,65	11,47	11,71	10,61
Spotřeba zboží a služeb	Miliony hřiven	80.906	90.786	106.121	100.409	108.649
	% HDP	7,5	6,98	7,55	6,85	6,93
Úroková služba	Miliony hřiven	17.489	25.404	26.748	35.904	52.484
	% HDP	1,62	1,95	1,9	2,45	3,35
Dotace	Miliony hřiven	27.253	25.908	43.932	30.122	37.078
	% HDP	2,52	1,99	3,13	2,06	2,37
Granty ⁷⁷	Miliony hřiven	210	342	585	332	192
	% HDP					
Sociální benefity obyvatelstvu	Miliony hřiven	207.631	227.267	294.901	324.771	317.627
	% HDP	19,24	17,48	20,99	22,17	20,27
Ostatní výdaje	Miliony hřiven	47.490	59.693	27.960	18.258	15.778
	% HDP	4,4	4,59	1,99	1,25	1,01
Celkem	Miliony hřiven	507.697	567.853	661.428	681.438	697.694
	% HDP	47	43,7	45,1	45,3	43,5

Tab. 10 Ukrajina – struktura výdajů (v hřivnách, v % HDP)

Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016

Jedním ze specifíků⁷⁸ Ukrajiny je přítomnost rozsáhlé šedé ekonomiky, připravující stát o příjmy státního rozpočtu. Redukce šedé ekonomiky by teoreticky měla zajistit hospodářský růst⁷⁹ a kompenzovat deficit státního rozpočtu.⁸⁰ V současné

⁷⁶ více než dvojnásobek oproti předchozímu roku

⁷⁷ Nepovinné platby směřující z jedné vládní instituce do druhé, případně platby Mezinárodními organizacím (Mezinárodní měnový fond, 2016)

⁷⁸ Šedá ekonomika se pochopitelně vyskytuje i v jiných zemích, na Ukrajině se však její redukce stala jedním z hlavních zájmů reformátorů.

⁷⁹ Jelikož produkt vyrobený v šedé ekonomice, by se začal počítat do oficiálních statistik.

⁸⁰ V důsledku snížení daňových sazeb začne řada firem i jednotlivců přiznávat své příjmy, které dříve zatajovali.

době se odhady ohledně její velikosti pohybují v rozmezí 25 % - 58 % oficiálního HDP, avšak skutečná velikost je obtížně měřitelná (Tyschuk, 2015).

Vedle šedé ekonomiky se Ukrajina potýká s vysokou mírou korupce. Dle Transparency international, která každoročně publikuje indexy vnímání korupce. V roce 2015 dosáhla hodnota tohoto indexu Ukrajiny 27⁸¹ (Transparency international, 2016). Součástí reformních kroků bylo založení institutu Národní agentury pro prevenci korupce. Dalšími kroky v této oblasti bylo zavedení transparentnějšího zadávání veřejných zakázek⁸² a zveřejňování on-line, dříve obtížně dostupných dokumentů.

4.4 Dílčí shrnutí

V této kapitole jsme se zabývali vývojem příjmové a výdajové stránky státního rozpočtu transformačního Polska a současné Ukrajiny. V případě transformačního Polska jsme identifikovali aplikaci doporučení podle Washingtonského konsenzu.⁸³

V oblasti příjmů státního rozpočtu provedlo Polsko rozsáhlé reformy zejména v daních. Během transformačního období byly zavedeny daně typické pro tržní ekonomiku⁸⁴, avšak jejich účinky se projeví až s časovým odstupem. Než došlo ke zvýšení příjmů státního rozpočtu, vláda projevovala snahu šetřit na některých státních výdajích. K nejvýraznějším změnám došlo zejména ve státních dotacích, které v období 1987-1993 výrazně klesaly.

K podstatným škrtům ve státních výdajích došlo rovněž v oblasti národní ob-rany. Některé výdaje byla vláda nucena navyšovat, jednalo se zejména o sociální dávky a výdaje spojené se státní správou. Polsko v období transformace vykazovalo vysokou míru nezaměstnanosti, jež je spojena s nutností vyplácení již zmíněných sociálních dávek a poklesem daňových příjmů od nezaměstnaných.

Polskem prováděná strategie restriktivní fiskální politiky se vyplatila, neboť provedené reformy přispěly ke stabilnímu ekonomickému růstu, jež je zmapován v kapitole zobrazující vývoj makroekonomických ukazatelů.

V případě Ukrajiny jsme rovněž identifikovali reformní kroky na základě doporučení Washingtonského konsenzu. Na konci roku 2015 byly vládou přijaty nové daňové zákony, sledující hlavně omezení šedé ekonomiky. Dalším přínosem daňové reformy je modernizace struktury daní, spojená zejména se snížením počtu daní a úpravou některých daňových sazeb.

⁸¹ Stupnice v rozmezí od 0-100, přičemž čím nejvyšší hodnota, znamená nejnižší míru korupce v zemi. V Polsku tato hodnota v roce 2015 činila 62. Bohužel nejstarší indexy vnímání korupce Polska pochází z roku 1996, není tedy možné dostatečně zhodnotit míru polské korupce ve sledovaném období.

⁸² Prostřednictvím webové stránky: www.e-data.gov.ua

⁸³ Tedy fiskální disciplína, změna priorit státních výdajů a daňové reformy.

⁸⁴ daň z příjmů, DPH, spotřební daně

V období ukrajinské politické krize (2014-2015) je patrné snižování státních příjmů i výdajů, jakožto podílu na HDP a snaha o udržování nízkých deficitů, což je rovněž v souladu s doporučením Washingtonského konsenzu.

Po začátku politické krize v roce 2014 došlo k omezování státních výdajů v oblasti státní správy, platů státním zaměstnancům a sociálních benefitů obyvatelstvu. Růst státních výdajů byl v roce 2014 zaznamenán v úrokových, kvůli rostoucímu státnímu dluhu. V důsledku občanské války rovněž došlo k navýšení výdajů na národní obranu. Bohužel zatím nejsou k dispozici data z roku 2015, které by významně pomohly při zhodnocení aktuální situace ukrajinské fiskální politiky.

5 Diskuze, doporučení a závěr

5.1 Diskuze

V rešerši literatury jsme se zabývali vývojem vybraných makroekonomických indikátorů transformačního Polska a současné Ukrajiny. Rešerše byla pojata jako analýza ekonomických časových řad a její následné okomentování. Cílem této kapitoly bylo především ukázat podobnosti mezi oběma státy.

Transformační Polsko a současnou Ukrajinu spojuje ekonomický propad s podobnými příčinami.⁸⁵ Vysoký zahraniční dluh byl v obou případech řešen dohodami s věřiteli a jeho restrukturalizací. Obě země prosazovaly přísně restriktivní fiskální politiku, což se projevovalo na růstu míry nezaměstnanosti.⁸⁶ V Polsku se z dlouhodobého hlediska přísná restrikce vyplatila. Ukrajina však zatím nemůže zhodnotit dlouhodobé účinky fiskální restrikce. Obě země se rovněž potýkaly s inflací.

Obě ekonomiky vykazují i mnohé rozdíly, zejména ve sledovaném období, což bude nutné zohlednit v námi doporučených reformách. Další rozdíl mezi oběma státy spočívá v tom, že Ukrajina čelila nejen ekonomické krizi, ale i občanské válce.

V další kapitole jsme se zabývali strukturou a vývojem státního rozpočtu obou zemí. V případě Polska docházelo k rozsáhlým změnám ve státních příjmech, z důvodu reformy v oblasti daní. Stejně tak se měnila struktura státních výdajů Polska, kdy došlo zejména ke snížení státních výdajů na státní dotace. Naopak nárůst státních výdajů byl zaznamenán v platech státním zaměstnancům a sociálních benefitech obyvatelstvu.

V souvislosti s ukrajinskou politickou krizí, došlo ke snížení státních výdajů zejména v oblasti státní správy a sociálních benefitů. V roce 2015 se výdaje podstatně zvýšila zejména v oblasti národní obrany.

Při zpracování této části jsme si všimli, že opatření prováděná v transformačním Polsku se shodují s doporučeními Washingtonského konsenzu. Aplikaci těchto doporučení jsme našli rovněž ve fiskálních reformách Ukrajiny. Lze tedy usoudit, že obě země skutečně vyskytují dostatek shodných prvků, aby se v nich mohla použít stejná strategie nápravy ekonomické situace.⁸⁷

Celková ekonomická situace Ukrajiny se začíná zlepšovat, což lze podepřít zprávami mezinárodních finančních institucí⁸⁸, jež předpovídají růst ukrajinské ekonomiky v následujícím roce. Mezinárodní měnový fond je v současnosti jedním z hlavních iniciátorů prováděných reform, neboť zemi poskytuje finance a pomáhá při vyjednávání se zahraničními věřiteli. Ukrajina by se měla dále držet jeho

⁸⁵ pokles průmyslové výroby, ztráta tradičních zahraničních trhů

⁸⁶ V případě Polska byl tento nárůst podstatně vyšší.

⁸⁷ Jelikož se tamní tvůrci fiskální politiky rozhodli v obou případech postupovat podle strategie zmíněného Washingtonského konsenzu.

⁸⁸ Mezinárodní měnový fond, Světová banka i Evropská banka pro obnovu a rozvoj

doporučení, současně však také usilovat o vymanění se z jeho vlivu. Dalším důkazem stabilizace Ukrajiny je zlepšování hodnocení ratingových agentur.⁸⁹

Opačný pohled na situaci Ukrajiny mají zejména její občané, kterým v souvislosti s reformami značně poklesla životní úroveň prostřednictvím omezení transferů a růstem cen⁹⁰. Restriktivní fiskální politika navíc zapříčinila rušení pracovních míst a nárůst míry nezaměstnanosti. Důvěra občanů ve stát je tedy značně oslabena.⁹¹

5.2 Doporučení

V této kapitole provedeme několik doporučení tvůrcům fiskální politiky Ukrajiny. Vycházíme zejména ze zkušeností transformačního Polska, avšak je nutné respektovat specifika Ukrajiny i specifika jiného sledovaného období. Některá doporučení se budou rovněž shodovat s principy Washingtonského konsenzu.

Doporučení: 1) Fiskální disciplína

Jedná se o doporučení vyplývající z Washingtonského konsenzu. Nejlepším způsobem snižování podílů příjmů a výdajů na HDP je samotný růst HDP. Vláda rovněž může omezovat absolutní hodnotu celkových příjmů a výdajů prostřednictvím změn ve struktuře státního rozpočtu, což Ukrajina činí od roku 2014. V této strategii by měla pokračovat, jelikož by tyto reformy značně přiblížily strukturu státního rozpočtu Ukrajiny vyspělejším ekonomikám. Podobně, jako se dělo v případě Polska. Současně by ukrajinské státní rozpočty v budoucnosti měly být sestavovány s co, nejnižšími možnými deficity.⁹²

Doporučení: 2) Očekávat výsledky daňové reformy Ukrajiny

Daňová reforma je rovněž součástí doporučení Washingtonského konsenzu.⁹³ Na Ukrajině byly nové daňové zákony přijaty na konci roku 2015. Zákony rušily některé stávající daně a upravovaly řadu daňových sazeb. Hlavním cílem této daňové reformy je především omezit podíl šedé ekonomiky. Ukrajina by nyní měla vyčkávat, než se zamýšlené účinky reformy⁹⁴ projeví. Do té doby by však neměla neúměrně zvyšovat státní výdaje a naopak se pokusit zbytné státní výdaje snižovat.⁹⁵

⁸⁹ Agentura Moody's zlepšila své hodnocení z Ca (2014) na Caa3.

⁹⁰ Například již zmíněným růstem cen energií.

⁹¹ Podle průzkumu společnosti Research and Branding Group nedůvěřovalo roku 2015 bývalému premiéru Jaceňukovy 85 % respondentů. (Medvědčuk, 2016). Popularita prezidenta Porošenka poklesla z 47% v roce 2014 na 17 % roku následujícího (Ray, 2015).

⁹² Vláda by tedy udržovat státní výdaje zhruba na úrovni státních příjmů.

⁹³ Vedle toho byla daňová reforma provedena v transformačním Polsku. Srovnání daňové reformy Ukrajiny a Polska však neshledáváme možným.

⁹⁴ Redukce šedé ekonomiky spojená s ekonomickým růstem a růstem příjmů státního rozpočtu.

⁹⁵ Což je opět součástí Washingtonského konsenzu. Nevydávání nadměrných příjmů státního rozpočtu rovněž snižuje jeho deficit – což je součástí našeho prvního doporučení.

Daňové reformy v období polské transformace a následný růst státních příjmů je důkazem prospěšnosti daňové reformy.

Doporučení: 3) Omezování a postupné rušení státních dotací

Směřování státních výdajů od státních dotací k jiným oblastem je rovněž součástí Washingtonského konsenzu. Omezení státních dotací rovněž snižuje státní výdaje a s nimi související deficit státního rozpočtu.

Tato strategie byla přijata v transformačním Polsku, jak je patrné z tabulky č. 3. v jedné z předchozích kapitol. V Polsku roku 1993 byl podíl státních dotací na HDP nižší než na Ukrajině v roce 2014. Pokles polských státních dotací měl vliv zejména na podniky, které se nyní musely začít chovat efektivně, pokud chtěly nadále fungovat v tržním prostředí. Pokud polské firmy dokázaly fungovat⁹⁶ za neustálého snižování dotací, měl by stejný scénář nastat i na Ukrajině.⁹⁷ Výše dotací na roky 2015 a 2016 nebyla v databázi Mezinárodního měnového fondu k dispozici, avšak v předcházejících letech se výše podnikových dotací pohybovala v okolí 2 % HDP.⁹⁸ Jejich omezení či dokonce zrušení by podstatně snížilo státní výdaje i plánovaný deficit státního rozpočtu. Případně by takto uspořené státní výdaje, mohly putovat do oblastí jako zdravotnictví či vzdělávání.⁹⁹ Prostor pro další úsporu dotací vidíme zejména v oblasti energetiky.¹⁰⁰ Polsko a jeho následný vývoj¹⁰¹ dokazují, že zachování podstatných státních dotací není pro tržní ekonomiku nutné. Okamžité zrušení veškerých dotací je i součástí doporučení Anderse Aslunda.¹⁰²

Doporučení: 4) Antikorupční politika

Tohle doporučení nevyplývá přímo z Washingtonského konsenzu¹⁰³, ale spíše ze specifík Ukrajiny. Vysokou úroveň korupce¹⁰⁴ v zemi je možné doložit výzkumy

⁹⁶ Některé firmy snížení dotací přirozeně neustály a zkrachovaly – což je však přirozenou součástí tržní ekonomiky.

⁹⁷ Stávající dotace podporovaly neefektivní chování firem. Zrušení dotací umožní zachování perspektivních firem a uzavření neefektivních. Podobně jako v období polské transformace.

⁹⁸ Což je více než polovina schváleného deficitu státního rozpočtu na rok 2016.

⁹⁹ Což je opět v souladu s doporučením Washingtonského konsenzu.

¹⁰⁰ Viz kapitola o fiskálních reformách Ukrajiny.

¹⁰¹ Podle Mezinárodního měnového fondu činili polské státní dotace pouhých 0,63 % HDP v roce 2014.

¹⁰² Ekonom zaměřující se na východní Evropu; množství jeho doporučení bylo již jako reformy přijato. Je zastáncem zejména zrušení dotací v oblasti energetiky.

¹⁰³ Rovněž je obtížné srovnávat korupci na Ukrajině s Polskem během transformace. Nejstarší polský index vnímání korupce od Transparency international pochází z roku 1996, což je až po námi sledovaném období.

¹⁰⁴ Negativní následky korupce se projevují ekonomickými i neekonomickými důsledky. Mezi ekonomické patří např. neefektivní hospodaření s veřejnými penězi. Neekonomické důsledky se týkají např. celkovým poklesem důvěry občanů v právní stát.

Transparency international. V roce 2015 dosáhl index vnímání korupce¹⁰⁵ v této zemi velmi nízké hodnoty - 27¹⁰⁶ (Transparency International, 2016). Během politické krize bylo přijato mnoho reformních opatření pro boj s korupcí. Roku 2015 byla založena Národní agentura pro prevenci korupce, zpřístupněna elektronicky řada databází a zlepšena transparentnost veřejných zakázek. Podobné kroky směřují k celkové transparentnosti dat pro občany a snižováním míry korupce v zemi. Dalším příkladem boje s korupcí je přijetí zákona na transparentní ochranu hospodářské soutěže v roce 2015. Ukrajina v tomto ohledu podnikla správné kroky a měla by pokračovat i v budoucnu. Jako prostor pro eliminaci korupce vnímáme zejména další elektronizaci dat a zajištění jejich transparentnosti všem občanům.

5.3 Závěr

Z výsledků práce vyplývá, že na vývoji současné ekonomiky Ukrajiny lze identifikovat řadu shodných prvků, jež vykazoval ekonomický vývoj Polska v době transformace. Srovnání obou ekonomik proběhlo na vybraných makroekonomických indikátorech, primárně souvisejících s fiskální politikou. V obou zemích se tvůrci fiskální politiky rozhodly postupovat podle doporučení Washingtonského konsenzu, tudíž si i oni pravděpodobně všimli shodných prvků, jež obě ekonomiky vykazují. Polsko tedy lze použít jako vhodný inspirační zdroj reforem, přičemž je však nutné respektovat specifika obou zemí.

Zabývali jsme se vývojem příjmové a výdajové stránky státního rozpočtu Polska během transformace. Jedním z nejdůležitějších kroků polské vlády bylo zavedení nových daní, které zapříčinily nárůst státních příjmů. Do té doby se Polsko zaměřovalo na snižování výdajů, zejména v oblasti dotací, avšak bylo nuceno zvyšovat výdaje v oblastech státní správy, platů a sociálních dávek.

Ukrajina zavedla na konci roku 2015 změny ve svém daňovém řádu, nikoliv však tak rozsáhlé jako transformační Polsko. Změny spočívaly zejména ve změně daňových sazeb a zrušení některých stávajících daní. Po začátku politické krize byly omezovány státní výdaje na státní správu a transfery obyvatelstvu. Rostly však státní výdaje na národní obranu.

Naše doporučení tvůrcům fiskální politiky Ukrajiny spočívá ve snižování podílů příjmů a výdajů na HDP, snižováním podnikových dotací a podporou antikorupční politiky. Ve stejné době by se měly začít projevovat účinky daňové reformy spojené zejména s redukcí šedé ekonomiky. Doporučení vyplývají z Washingtonského konsenzu, polské transformace a specifik ukrajinské ekonomiky.

Od začátku politické krize bylo již na Ukrajině přijato mnoho reformních opatření a současná situace rozhodně není tak nepříznivá jako na začátku politické kri-

¹⁰⁵ Zveřejňovaný na stránce transparency.org

¹⁰⁶ Což Ukrajinu staví na 130. místo ze 168 sledovaných zemí. V roce 2014 hodnota tohoto indexu činila 26, tudíž v roce 2015 došlo ke zlepšení (Transparency international, 2016). Přesto je evidentní, že se nabízí další prostor pro omezování korupce v zemi.

ze. Mezinárodní finanční instituce předpovídají růst ukrajinské ekonomiky v roce 2016, než se však Ukrajina vyrovná státům střední či západní Evropy, uplyne ještě dlouhá doba.

Příležitost rozšíření této práce se nabízí v zaměření na konkrétní strukturální reformy prováděné v transformačním Polsku a studium jejich vlivu při aplikaci na současné Ukrajině. Případně na další mapování vývoje ukrajinské ekonomiky.

6 Literatura

- ASLUND, Anders a Simeon DJANKOV. 2014. *The great rebirth: lessons from the victory of capitalism over communism* [online]. Washington DC: Peterson Institute for International Economics [cit. 2016-03-20]. ISBN 9780881326970. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=yoAXBQAAQBAJ&dq=the+great+rebirth&source=gbs_navlinks_s
- ASLUND, Anders. 2015. Why Ukraine Needs Market-Based Gas Prices. In: *Voxukraine.org* [online]. [cit. 2016-05-17]. Dostupné z: <http://voxukraine.org/2015/06/17/why-ukraine-needs-market-based-gas-prices/>
- ASLUND, Anders. 2015. *Ukraine: What Went Wrong and How to Fix* [online]. Washington DC: Peterson Institute for International Economics [cit. 2016-03-20]. ISBN 9780881327021. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=TpFICAAAQBAJ&dq=ukraine+what+went+wrong&hl=cs&source=gbs_navlinks_s
- ASLUND, Anders. 2016. Ten Reasons Why I'm Optimistic About Ukraine's Economy in 2016. In: *Atlantic Council* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ten-reasons-why-i-m-optimistic-about-ukraine-s-economy-in-2016>
- BELKA, Marek. 2001. Poučení z polské transformace. *Finance a úvěr* [online]. 51(4), 17 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://journal.fsv.cuni.cz/storage/285_004_217_233.pdf
- BERG, Andrew a Olivier Jean BLANCHARD. 1994. Stabilization and Transition: Poland, 1990-91. In: BLANCHARD, Olivier Jean, Kenneth FROOT a Jeffrey SACHS. *The Transition in Eastern Europe: Volume 1* [online]. Chicago: University of Chicago Press, s. 41 [cit. 2016-03-23]. ISBN 0-226-05660-0. Dostupné z: <http://www.nber.org/chapters/c6016>
- BERTELSMANN STIFTUNG'S TRANSFORMATION INDEX. 2016. *Ukraine Country Report* [online]. Bertelsmann Stiftung's Transformation Index [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: https://www.bti-project.org/fileadmin/files/BTI/Downloads/Reports/2016/pdf/BTI_2016_Ukraine.pdf
- BILAN, Olena. 2016. 2016 Budget Package: What It Means for Ukraine's Economy. In: *Vox Ukraine* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://voxukraine.org/2016/01/21/2016-budget-package-what-it-means-for-ukraines-economy-en/>
- CROMBRUGGHE, Alain a David LIPTON. 1994. The Government Budget and the Economic Transformation of Poland. In: BLANCHARD, Olivier, Kenneth FROOT a Jeffrey SACHS. *Transition in Eastern Europe: Volume 2* [online]. Chicago:

- University of Chicago Press, s. 25 [cit. 2016-03-23]. ISBN 0-226-05662-7. Dostupné z: <http://www.nber.org/chapters/c6723>
- ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. 2015. Ukrajina se dohodla s věřiteli na odpuštění části dluhu. In: *Finanční noviny* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.financninoviny.cz/zpravy/ukrajina-se-dohodla-s-veriteli-na-odpusteni-casti-dluhu/1251756>
- ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. 2015. Ukrajina se zbaví části dluhu. Rusko se k dohodě nepřidá. In: *Zprávy - Aktuálně.cz* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ukrajina-se-vzdalila-bankrotu-zbavi-se-casti-dluhu/r~291da7124ca411e5b605002590604f2e/>
- ČESKÁ TISKOVÁ KANCELÁŘ. 2016. Ukrajinský ministr hospodářství rezignoval kvůli intrikám a pochybným osobám. In: *Lidovky.cz* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/ukrajinsky-ministr-hospodarstvi-rezignoval-nezvladl-prosadi-reformy-1o2-/zpravy-svet.aspx?c=A160203_094827_In_zahranici_msl
- DABROWSKI, Marek, Malgorzata LUCZYNSKI a Krzysztof POLOMSKI, BRATKOWSKI, Andrzej (ed.). 1995. *Fiscal Policy in Poland under Transition* [online]. Varšava: Center for Social & Economic Research [cit. 2016-03-20]. ISBN 83-86296-46-1. Dostupné z: <http://www.case-research.eu/en/node/54486>
- DUŠKOVÁ, Jitka. 2013. *Hospodářská politika I: úvodní kurz*. Vyd. 1. V Brně: Mendelova univerzita. ISBN 9788073757472.
- ECONOMIST. 2016. How much has the IMF really given to Ukraine? In: *Economist.com* [online]. Londýn [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2016/02/not-exactly-profligate>
- ECONOMIST. 2016. The Ukrainian economy is not terrible everywhere. In: *Economist* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.economist.com/blogs/freeexchange/2016/01/lviv-not-donetsk>
- EURACTIV. 2014. Události na Ukrajině 2014. In: *Euractiv* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.euractiv.cz/vnejsi-vztahy/link-dossier/vyvoj-aktualniho-deni-na-ukrajine-000101>
- EVROPSKÁ BANKA PRO OBNOVU A ROZVOJ. 2015. *Regional Economic Prospects in EBRD Countries of Operations: November 2015* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.ebrd.com/documents/comms-and-bis/rep-final.pdf>
- EVROPSKÁ BANKA PRO OBNOVU A ROZVOJ. 2015. *Transition report 2015-16 Rebalancing finance: Ukraine* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://2015.tr-ebrd.com/wp-content/uploads/2015/11/TR2015_16_CA_Ukraine.pdf
- FINANCE. CZ. 2016. Rusko podalo na Ukrajinu žalobu kvůli nesplacení dluhopisů. In: *Finance.cz* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.finance.cz/zpravy/finance/461463-rusko-podalo-na-ukrajinu-zalobu-kvuli-nesplaceni-dluhopisu/>

- GORODNICHENKO, Yuriy. 2014. Ukraine's fiscal plan: Hunger strike vs. Change Diet. In: *VoxUkraine* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://voxukraine.org/2014/12/11/ukraines-fiscal-plan-hunger-strike-vs-change-diet/>
- GOVERNEMENT PORTAL UKRAINE. 2016. Arseniy Yatsenyuk: Budget deficit decreased fourfold and public debt by USD 7 bln thanks to fiscal stabilization. In: *Government portal: Ukraine* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=248911876
- GOVERNMENT UKRAINE. 2015. *Key achievements of the Government: December 2014 - December 2015* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: http://www.kmu.gov.ua/control/en/publish/article?art_id=248714324&cat_id=247511908
- HOLMAN, Robert. 2000. *Transformace české ekonomiky: v komparaci s dalšími zeměmi střední Evropy*. Vyd. 1. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku. Ekonomika, právo, politika. ISBN 8090279562.
- CHWALBA, Andrzej. 2009. *Polsko 1989-2008: dějiny současnosti*. 1. vyd. Překlad Jiří Ogrocký. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK). ISBN 9788073251857.
- JONÁŠ, Jiří. 1997. *Ekonomická transformace v České republice: makroekonomický vývoj a hospodářská politika*. Vyd. 1. Praha: Management Press. ISBN 8085943220.
- KLAUS, Václav. 2014. Polská transformace přátelskýma očima od sousedů. In: *Václav Klaus* [online]. [cit. 2016-03-20]. Dostupné z: <http://www.klaus.cz/clanky/3613>
- KLIKOVÁ, Christiana a Igor KOTLÁN. 2012. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates. ISBN 9788086572765.
- KRKOŠKA, Libor. 1999. Transformace ve střední a východní Evropě: 1989-1999. *Finance a úvěr* [online]. 49(12), 12 [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://journal.fsv.cuni.cz/mag/article/show/id/870>
- LEBDUŠKA, Michal. 2016. Ukrajina: K hysterii není důvod. In: *Asociace pro mezinárodní otázky* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.amo.cz/ukrajina-k-hysterii-neni-duvod/>
- MEDVĚDČUK, Viktor. 2016. Sunset Eurointegration. In: *Ukrajinský výbor* [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: http://vybor.ua/article/vneshnjaja_politika/zakat-evrointegracii.html
- MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND. 2001. : *Expense* [online]. [cit. 2016-05-17]. Dostupné z: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/gfs/manual/pdf/ch6.pdf>
- MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND. 2013. *Historical public finance dataset* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/datamapper/index.php>
- MEZINÁRODNÍ MĚNOVÝ FOND. 2015. IMF Support for Ukraine. In: *MMF* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/ar/2015/eng/spotlight-ukraine.htm>

- MYANT, M. 2013. *Tranzitivní ekonomiky: politická ekonomie Ruska, východní Evropy a střední Asie*. Vyd. 1. Praha: Academia. XXI. století. ISBN 9788020022684.
- PETRO, Nikolai. 2016. Why Ukraine needs Russia more than ever. In: *The guardian* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.theguardian.com/world/2016/mar/09/ukraine-needs-russia-nicolai-petro>
- PIATKOWSKI, Marcin. 2015. How Poland Became Europe's Growth Champion: Insights from the Successful Post-Socialist Transition. In: *Brookings* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.brookings.edu/blogs/future-development/posts/2015/02/11-poland-post-socialist-transition-piatkowski>
- RAY, Julie. 2015. Ukrainians Disillusioned With Leadership. In: *Gallup.com* [online]. [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://www.gallup.com/poll/187931/ukrainians-disillusioned-leadership.aspx>
- SVĚTOVÁ BANKA, 2005. *Public Debt and Its Determinants in Market Access Countries: Results from 15 country Case studies* [online]. 2005. World bank [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTDEBTDEPT/Resources/468980-1225740508953/MACCCaseStudiesMar05.pdf>
- SVĚTOVÁ BANKA. 2015. Ukraine: Reforms Helped to Stabilize Economy, but Continued and Faster Reforms are Key. In: *World Bank* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/news/press-release/2015/10/05/ukraine-macroeconomic-update-october-2015>
- SVĚTOVÁ BANKA. 2016. International dollar. *Světová banka* [online]. [cit. 2016-05-17]. Dostupné z: <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/114944-what-is-an-international-dollar>
- TOMÁNEK, Martin. 2011. Selhal v Latinské Americe Washingtonský konsensus? In: *Cepin.cz* [online]. [cit. 2016-05-17]. Dostupné z: <http://cepin.cz/cze/clanek.php?ID=1011>
- TOMKIW, Lydia. 2016. Ukraine Political Crisis 2016 Update: As Coalition Frays, Worries Over Economy And IMF Loan Grow. In: *International Business Times* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://www.ibtimes.com/ukraine-political-crisis-2016-update-coalition-frays-worries-over-economy-imf-loan-2310637>
- TRANSPARENCY INTERNATIONAL. 2016. Corruption perceptions index. Transparency international [online]. [cit. 2016-05-17]. Dostupné z: <http://www.transparency.org/cpi2015#results-table>
- TYSHCHUK, Tetyana. 2015. Myth and Realities: the Level of the Shadow Economy in Ukraine. In: *VoxUkraine* [online]. [cit. 2016-03-30]. Dostupné z: <http://voxukraine.org/2015/12/08/myth-and-realities-the-level-of-the-shadow-economy-in-ukraine-en/>

- U. S. - UKRAINE BUSINESS COUNCIL. 2016. Ukrainian Reforms Two Years After the Maidan Revolution and the Russian Invasion. In: *U. S. - UKRAINE BUSINESS COUNCIL* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.usubc.org/site/recent-news/ukrainian-reforms-two-years-after-the-maidan-revolution-and-the-russian-invasion>
- USTENKO, Oleg, Julia SEGURA, Valentyn POVROZNYUK a Edilberto SEGURA. 2016. *UKRAINE: MACROECONOMIC SITUATION - DECEMBER 2015* [online]. Washington DC: U. S. - Ukraine Business Council [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.usubc.org/site/recent-news/ukraine---macroeconomic-situation---december-2015>
- ZACHMAN, Georg. 2015. Helping Ukraine to reform Naftogaz's gas transmission business. In: *Bruegel.org* [online]. [cit. 2016-05-13]. Dostupné z: <http://bruegel.org/2015/11/helping-ukraine-to-reform-naftogazs-gas-transmission-business/>
- ZBOŘILOVÁ, Hana a Libor ŽÍDEK. 2005. *Washingtonský konsenzus v české ekonomické praxi 90. let* [online]. [cit. 2016-05-17]. ISSN 1801-4496. Dostupné z: <http://is.muni.cz/do/1456/soubory/oddeleni/centrum/papers/wp2005-06.pdf>
- ŽÍDEK, Libor. 2006. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Vyd. 1. Praha: C.H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 807179922X.
- ŽÍDEK, Libor. 2011-01-1. Transformation in Poland. *Review of Economic Perspectives* [online]. 11(4), 35 [cit. 2016-03-20]. DOI: 10.2478/v10135-011-0015-x. ISSN 18041663. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/revecp.2011.11.issue-4/v10135-011-0015-x/v10135-011-0015-x.xml>

Statistiky:

- General government gross debt: Percent of GDP. 2015. In: *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?sy=2006&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=38&pr1.y=17&c=926&s=GGXWDG_NGDP&grp=0&a=
- General government total expenditure and revenue. 2015. *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-04-15]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=60&pr.y=11&sy=1995&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C926&s=GGR_NGDP%2CGGX_NGDP&grp=0&a=
- Government finance statistics: Expense, Functional outlays. 2016. *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-05-18]. Dostupné z: <http://data.imf.org/?sk=89418059-d5c0-4330-8c41-dbc2d8f90f46&sid=1435762628665&ss=1437430552197>
- Gross domestic product per capita, constant prices (national currency); Gross domestic product based on purchasing-power-parity (PPP) per capita GDP (in-

- ternational dollar). 2015. Mezinárodní měnový fond [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?sy=1990&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=80&pr1.y=9&c=964%2C926&s=NGDP_R%2CPPPPC&grp=0&a=
- Gross domestic product, constant prices: Percent change. 2015. *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=36&pr.y=16&sy=1986&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C926&s=NGDP_RPCH&grp=0&a=
- Inflation, average consumer prices: Percent change. 2015. *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?sy=1985&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&pr1.x=51&pr1.y=10&c=964%2C926&s=PCPIPCH&grp=0&a=>
- Unemployment rate: Percent of total labor force. 2015. In: *Mezinárodní měnový fond* [online]. [cit. 2016-03-25]. Dostupné z: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2015/02/weodata/weorept.aspx?pr.x=88&pr.y=18&sy=1990&ey=2015&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=.&br=1&c=964%2C926&s=LUR&grp=0&a=>

7 Seznam obrázků

Obr. 1	Obrázek 1 Polsko - bilance státního rozpočtu (v % HDP)	
	Zdroj: Anczak, 1995, Jonáš 1997; Mezinárodní měnový fond, 2016	14
Obr. 2	Obrázek 2 Ukrajina - bilance státního rozpočtu (% HDP)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	15
Obr. 3	Obrázek 3 Polsko - státní dluh (% HDP)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	16
Obr. 4	Obrázek 4 Ukrajina - státní dluh (% HDP)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	17
Obr. 5	Obrázek 5 Polsko - růst HDP (v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	19
Obr. 6	Obrázek 6 Ukrajina - růst HDP (v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	20
Obr. 7	Obrázek 7 Polsko - míra nezaměstnanosti (v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	22
Obr. 8	Obrázek 8 Ukrajina - Míra nezaměstnanosti (v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	23
Obr. 9	Obrázek 9 Polsko - Inflace (spotřebitelské ceny v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	25
Obr. 10	Obrázek 10 Ukrajina - inflace (spotřebitelské ceny v %)	
	Zdroj: Mezinárodní měnový fond, 2016	26

8 Seznam tabulek

Tab. 1	Polsko – příjmy a výdaje státního rozpočtu (v % HDP)	29
Tab. 2	Polsko – struktura vybíraných daní (v % HDP)	30
Tab. 3	Polsko – struktura výdajů (v mil. zlotých, v % HDP)	31
Tab. 4	Polsko – výdaje na vzdělávání a zdravotnictví (v % HDP, podíl na celkových výdajích)	32
Tab. 5	Polsko – struktura úrokových plateb (v mil. zlotých)	32
Tab. 6	Polsko – výdaje na národní obranu (v % HDP, podílu na celkových výdajích)	33
Tab. 7	Ukrajina – příjmy a výdaje státního rozpočtu (% HDP)	33
Tab. 8	Ukrajina – struktura vybíraných daní (% HDP)	34
Tab. 9	Ukrajina – změny v daňových sazbách (2014-2015)	35
Tab. 10	Ukrajina – struktura výdajů (v hřivnách, v % HDP)	36